

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Stindardul unității

aniversarea a 30 de ani de la înființarea partidului politic unic al clasei noastre muncitoare pune în relief adânc și puternice caracteristici ale mișcării muncitorești din România. Unitatea politică, organizatorică realizată în februarie 1948 a fost expresia ascensiunii și continuității partidului clasei muncitoare creat acum peste opt decenii și jumătate. Partidul politic creat în 1893 a fost expresia vigoare și dezvoltării muncitorești în România, pe temelia unității populare din România și dezvoltată unitar pe întreg teritoriul românesc, mișcarea muncitorească, sub conducerea partidului său politic, s-a afirmat la sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele două decenii ale secolului al XX-lea ca principala forță politică în țara noastră.

După fărâșirea statului național unitar, unirea într-un singur suvoi revoluționar a rîndurilor clasei muncitoare s-a realizat într-un timp scurt, prin adevărate unanimități ale partidelor muncitorești din toate teritoriile românești care în 1918 s-au unit cu țara. Congresul general al Partidului Socialist din România din mai 1921 a fost expresia acestei unități hotărînd în unanimitate înființarea Partidului Comunist Român. Imprejurările istorice, determinate pe de o parte de acțiunile și factorii proprii mișcării noastre muncitorești, iar pe de altă parte de rolul nefast al unor practici și concepții uzitate în mișcarea muncitorească internațională au făcut ca la scurt timp dețesamentul politic al proletariatului din țara noastră să sufere influențele scizurii. Necesitatea unității clasei muncitoare, după fărâșirea partidului comunist și reconstituirea în 1927 a Partidului social-democrat și desprinderea din acesta în 1928 a Partidului Socialist al Muncitorilor din România s-a impus în viața social-politică a țării. Marea forță a unității muncitorești și-a găsit expresia concludentă în marile lupte de clasă din anul 1928, când s-a creat în numeroase întreprinderi comitete de acțiune, înglobând muncitorii comunisti, social-democrați, socialisti și fără de partid — ca și în importante acțiuni desfășurate în perioada 1934—1940 de partidul comunist, în colaborare cu unele organizații ale P.S.D. ale Partidului Socialist pentru salvarea drepturilor și intereselor vitale ale oamenilor muncii, ale poporului, grav amenințate de fascism. În acești ani, ca urmare a experienței dobîndite în timpul marilor lupte de clasă ale petroliștilor și ciferiștilor, a activității neobosite desfășurate de comunisti pentru realizarea unui larg front împotriva pericolului fascist au fost create numeroase organizații de masă care au avut drept rațiune a existenței lor unitatea. Expresie a acestei orientări a fost crearea în iunie 1933 a Comitetului Național Antifascist, organizație de masă care a condus lupta tinereții și a fost reprezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Înființarea la scurt timp a Comitetului Antifascist al tinereții lui, apoi al femeilor, care cuprîndeau mase largi aflate sub influența partidelor muncitorești sau a grupurilor de stingă din țările noastre, a evidențiat rezultatele preocupării Partidului Comunist pentru realizarea unității. Numeroase au fost succesele obținute de forțele muncitorești atunci cînd au acționat în front unic. Așa au fost alegerile comunale din 1928, alegerile parlamentare din 1928, precum și în alegerile parlamentare parțiale din județele Mehedinți și Hunedoara. În același timp organizațiile de masă sub îndrumarea comunistilor au realizat acorduri de front popular semnate la Deva, Tebea între Blocul Democratic, Frontul Plugarilor, M.A.D.O.S.Z., Partidul Socialist Independent. Marile demonstrații antifasciste desfășurate la 31 mai 1936, în anul 1937 se află la baza acțiunilor de front unic ce au urmat. Intre acestea o pagină minunată a fost înscrisă în timpul marilor demonstrații antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1938. În anul 1939—1940, cînd pe plan extern România a fost izolată iar în anul 1940 i-au fost impuse importante cesiuni teritoriale, comunistii, socialistii, social-democrații, alături de forțele democratice, patriotice, s-au ridicat cu hotărîre împotriva odiosului dictat fascist de la Viena.

În tot ceea ce înfrînta clasea muncitoare, acționînd în strînsă unitate, era hotărîtă să-și îndeplinească misiunea sa istorică, de a călăuzi întregul popor în lupta de eliberare, punînd temelia trinoie procesului de unire în jurul proletariatului a tuturor forțelor muncitorești. Sub acest imperativ a acționat cu eroism și dăruire Partidul Comunist Român în primul moment al instaurării dictaturii militare fasciste, al impingerii României în războiul hiterist contra U.R.S.S. Repetatele apeluri, acțiuni ale P.C.R., au găsit ecou în rîndurile de stingă ale P.S.D. determinînd un răspuns pozitiv chemării la unitate. Aceasta s-a materializat în 1942, prin crearea Uniunii Patriotice iar în septembrie 1943 a Frontului Patriotic Antihiterist. Ca urmare a aceluiași politici înțelepte, originale, inspirate din adevărată luptă, al realităților noastre social-economice, în aprilie 1944 a încheiat acordul de colaborare între Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc. „Înțelegerea intervenită între Partidul

Comunist și Partidul Social-Democrat — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a sporit capacitatea de acțiune și forță de organizare a clasei muncitoare deschîndu-i perspective realizării unității sale politico-organizatorice, a exercitat o puternică influență asupra tuturor ceterilor forțe patriotice, antibiteriste”.

Renășterea națională care caracterizează epoca ce a urmat glorioșilor anuri 1944 a devenit cu puzos în conștiința și în conștiința clasei muncitoare, pe baza unității ter de acțiune și sprijin. Forța hotărîtoare în marile bătălii politice pentru înfrîngerea împotriva claselor exploatare și democratizarea țării, în bătălia pentru refacerea economiei și pașnică și în lupta pentru creșterea intrării pentru pacea, marea de precăzătoare revoluție la decembrie 1947.

Neam românesc istoric, deschis la strălucit soarelui 1947, ridică în fața clasei muncitoare și a întregului popor sarcini noi și de mare răspundere, de o complexitate fără precedent, fără ca vechi forma de colaborare dintre partidele muncitorești să fie depășită, cerind o nouă unitate, deplină, realizată pe baza aceluiași idealului, în cadrul unui singur partid.

Referindu-se la această, tovarășul Nicolae Ceaușescu arde că înființarea partidului politic unic al clasei muncitoare reprezintă „un pas decisiv în realizarea unității și acțiunii de masă pentru creșterea pașnică și transformarea socialistă a societății românești”. La 23 februarie 1947 a fost dat publicității Platforma-program a Partidului Unic Muncitoresc, act care marca începutul procesului de unificare. După adoptarea platformei, în luna februarie și decembrie ale anului 1947 au avut loc acțiuni comune ale membrilor celor două partide. La ianuarie 1948 s-a încheiat procesul de alegere a organelor de conducere începînd de la organizațiile de bază pînă la comitetele de plantă.

Între 21 și 22 februarie s-au desfășurat în București lucrările Congresului de constituire a partidului politic unic al clasei muncitoare. La congres, membrii partidelor unice, în număr de aproape un milion, au fost reprezentati de 82 de delegați. Congresul a aprobat acțiunile desfășurate de Comitetul Central al P.C.R. și P.S.D. în vederea unificării și au adoptat în unanimitate hotărîrea (hotărîre de ființare a partidului unic revoluționar al clasei muncitoare. Înființarea partidului unic a fost rezultatul unui proces istoric obiectiv. Acest proces istoric înființarea clasei muncitoare și a unității ei a fost deosebită însemnătate internațională, recunoscută chiar la Congresul în comisiile reprezentative ale unor partide comuniste și muncitorești.

În retrospectiva celor 30 de ani care au trecut de la acest eveniment istoric apare pe deplin evident că toate succesele dobîndite în acest răstimp sînt rodul eforturilor pînă de abogăpate ale eroilor noștri clasei muncitoare, al întregului popor, strîns unit sub conducerea Partidului Comunist Român.

În întreaga perioadă a revoluției socialiste, în anul edificării societății socialiste multilaterale dezvoltate s-a dovedit încă o dată că sub conducerea partidului comunist, clasea muncitoare, în alianță cu toată țara, în unire cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, a asigurat înflorirea continuă a proprietății socialiste și pe această bază, progresul sustinut al economiei, științei și culturii, ridicarea nivelului de trai al întregului popor.

Subliniînd rolul și contribuția clasei muncitoare, a perspectivei societății noastre, secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată: „Realizările remarcabile din anul socialismului confirmă încă o dată forța revoluționară, transformătoare a clasei muncitoare, clasea conducătoare a societății, forța întregului nostru popor, care, sub conducerea Partidului Comunist, a schimbat radical înțelesul patriei, a ridicat România pe trepte tot mai înalte de prosperitate, l-a deschis perspectiva înaintării accelerate pe calea progresului și civilizației, a edificării societății socialiste multilaterale dezvoltate și a comunismului”.

Trăim astăzi momentele cînd, pe temelia transformărilor revoluționare, care le-a cunoscut țara în ultimii 30 de ani, unitatea poporului nostru constituie o realitate indestructibilă. Este o coeziune de monolit. Un factor universal în cegetul tuturor oamenilor societății noastre în toate acțiunile pe care le întreprind, este Partidul Comunist Român cu cei peste 2.700.000 de membri, forța politică conducătoare a întregii națiuni.

Unitatea politică a clasei muncitoare realizată acum 30 de ani, dezvoltată în partidul unic, constituie nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate și de la care radiază energia și lumina ce pun în mișcare și asigură funcționarea întregului angrenaj al societății socialiste multilaterale dezvoltate în plină înflorire pe pămîntul românesc.

Ion Ardeleanu

EVOCĂRI La Sadoveanu

Cuteieram, mai deunăzi, în Moldova, melegaurile unde se desfășoară acțiunea romanilor lui Sadoveanu. Luasem urma personajelor sale; umbliind cu Victoria Lipan prin satele fermece-toarești vîi a Bistriței, îl căutam, cu eroina Băi-Tagului, pe asinișii bărbatului ei, bacul ucis mîseleste. Am văzut și unul din căpătiele ro-manelor istorice — Suceava, capitala de odinioară — și am suit la ruinele cetății slăvitului domn Ștefan cel Mare. În Fălciuceni, unde s-a născut Nada Florilor, am fost la bătrîna școală al cărei elev a fost Sadoveanu și am privit la-cul, aît de ades evocat în povestirile consa-crate acestor locuri.

Profesorul de literatură Stîno — fiul aceluși Gheorghe Stîno, care a rămas pentru todeuna dascălul meu la Sadoveanu — ne-a dat o veste îmbucurătoare.

— Profira, fiica Maestrului, a trecut pe aici acum o săptămînă, luînd un buchet din tran-dafirii preferați ai marelui povestitor. Sadoveanu se simte bine — își face vilegiatura lîngă Tirgu-Neamț, în vila din apropierea mînăstirii.

Inițial voisem să trecem din Fălciuceni la Paș-cani, orașul unde a copilărit scriitorul. Dar nesperata informație ne-a schimbat brusc ite-nerarul.

Ne-am decis pentru Tirgu-Neamț, fără a mai sta în cumpănă și — lăsînd în urmă largile

ogore din valea Moldovei — am elmit înapoi spre muntii împădușiți, ca — căutăm izvorul celei mai îmbelșugate opere din beletristica ro-mânească; să-l înfrînim pe unicul erou comu-nitar romanilor din vîsi galeriei sadoveania-nă — pe autorul însuși, aîtat acum, la optzeci de ani, din nou în Moldova natală, cea care, decenii în șir, i-a fecundat condeiul prin în-clinarea ei către povestit, prin limba înflorită de frumuseți, prin trecutul bogat și prin suf-ferințele și însetat de tot ce este drept și bun.

Străbătem sate splendide, admirînd case de lămîi cioplite cu un umitor simț artistic. Am găsit de mai multe ori, prin satele acestea, nu-mele lui Mihail Sadoveanu înscris pe frontispici-ului căminelor culturale. În timp ce noi ne lă-săm furăți de jureșul bogatei imaginații fol-clorice, intruchipat în lemni cioplîți, mașina trece în goană prin Humulești, satul natal al lui Ion Creangă, celălalt mare povestitor moldovean. După toate acestea nu ți se mai pare ciuși de puțin înfrîntătoare nico coincidența că ma-rele spirite ale Moldovei din veacul trecut și din secolul nostru și-au dat înfrîntire tocmai aici, pe valea Neamțului și a Ozanei, într-un atrăgător colț al unui ținut de evident evoluată cultură populară.

Mikó Ervin

Continuare în pag. a 6-a

Mihail Gheorghe: „Februarie”

FEBRUARIE

● Dacă datarea unei experiențe milenare, calculele astronomice și matematicile s-a ajuns ca durata unui an să fie de trei mase pînă și cinci de zile, a unei luni de treizeci sau treizeci și una de zile, și dacă baza hotărîrii de a fi astfel și nu altfel a stat indubitabil rațiunea, în privința lunii februarie lucrurile trebuie să se fi petrecut cu totul altfel. Cel mai curat subiectivism, sint sigur, va fi influențat în mod corespunzător stabilirea la numai douăzeci și opt, perioadă la douăzeci și nouă, în zilele lui februarie. Și chiar dacă locul de naștere al calendarului a putut fi o zonă cu clima deosebit de caldă, cel care a contribuit în mod capital la scurțarea lunii februarie trebuie să fi fost originar din Nordul planetei. Datorită vîntului său de căldură și soare, aspirației de a-și apropia mai degrabă primăvara, astronomii, matematicianii, în-vățășii, ce va fi fost, a insistat ca niciodată poase, ca februarie să aibă cît mai puține zile, astfel ca natura docilă, ca într-un joc magic al forțelor, să urmeze restirea ei să implinescă dorința celui care a avut încredere în puterea cuvîntului. Cu rare excepții, imprimăvărarea începe după fiecare sfîrșit de februarie. În această lună, după aprindînd pe labele din față urză cu bovinele în lună, în grajduri călîi rup toalele în copie, călătorul care trece stăgurec pînă toparul sub braț, înțele fagilor în păduri bătrîne plînsesc de frig și por fi auziți scîncînd ca niște copii sămîi de pînă și părăsiți, în sate cîmii se apropie de pragurile caselor, iar cerbil săpă cu coșile în săpăduș pentru a lînge pămîntul sărat.

În anul 182, miș de muncitori au plecat spre locurile lor de muncă cu nervii surdizați. Mai mult decît întreaga fire, ei așteptau primăvara. Mulți dintre ei nu s-au mai întors la casele lor flîncă februarul aceluiași an, cu împuscături și gloanțe fierbinți, cu trîguri sîu social, a refuzat să mai treacă, dilatăndu-se înfrînt. Amintirea luptei lor pentru o viață demnă și sacrificial de a rămîne în februarie ca într-un continent de armă eterne verbec mercu despre steca de primăvară, de dreptate și căldură umană.

Gheorghe Pituț

INSTANTANE

Cu Const. D. Ionescu „Prin Munții Mehedinților”

felicita editura Scriitură Românească din Craiova pentru reeditarea puțin răspînditului lucrări a regretatului profesor Const. D. Ionescu (1895—1950), Prin Munții Mehedinților — diu stîină în stîină, ncte și impresii, apărută ina-ltde de al doilea război mondial, și îmbogățită cu Perspective mehedințene, carte rămasă „în pagină”, în 1947 și ca atare nerăspîndită. „Pierdute-afîi fost și v-a-ți aîtat”, putem exclama cu satisfacție, mulțumindu-l și colegului nostru, Al. Dimă, care s-a îngrijit și a pre-fațat valoroasele lucrări ale celui ce i-a fost, probabil, și profesor, la Liceul „Traian” din Drobeta-Turnu Se-verin. Intrat în învățămînt, în orașul său natal, la un an după ce însuși absolvîsem liceul, nu l-am putut și eu avea profesor pe inimosul tînar, care a condus ulter-ior Școala normală de învățători „Domnul Tudor”, iar apoi mai sus numitul liceu. O fotografie a foarte tîna-rului autor ni-l arată cu privirea serios atîntită asupra viitorului, care n-avea să-i fie dintre cele mai noro-coase.

Imi exprim regretul că din cele 196 pagini dense ale textului, a trebuit să „săr peste” paginile 82—83, 88—87, 90—91 și 94—95, aabile ca zăpada, care m-au lipsit de plăcerea lecturii integrale. Mă întreb cum de mai sint posibile asemenea accidente editoriale, la o casă de seriozitatea Scriiturii Românești?

Fără să pot afirma categoric că autorul a fost un mare cititor și admirator al lui Mihail Sadoveanu, constat numai farmecul descrierilor priveliiștilor mon-tane și-mi exprîm convingerea că maestrul ar fi ră-mas înclîntat la lectura operii necunoscutului drumeț

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

Meditație fecundă asupra condiției filosofice

despărțirea de Goethe nu înseamnă doar un eveniment editorial, ci și unul cul-tural. Deși au trecut mai multe luni de la apariția rarității ecourilor (pentru a nu spune convenționalismul lor) nu trebuie să neliniștesc: opera lui C. Noica re-prezintă a dintre acele cărți care apar o dată la mai multe decenii iar ecourile lor trebuie, prin urmare, măsurate pe interval de ani. Consem-narea numai prin cronica hebdomadară a unei asemenea lucrări ar însemna coborîrea ei la nivelul publicărilor efemere.

Noutatea imaginii despre Goethe merge aici mină în mină cu noutatea stilului, a viziunii și a filosofiei autorului, cu surpriza descifrării per-sonalității filosofului român care reușește să se transpună — într-o anumită măsură — în text. Trebuie s-o spunem de la început: de-aerice co-lecția, titlul și aparentele pot induce în eroare: Despărțirea de Goethe este o carte de filosofie înfrîntă, o meditație fecundă asupra condi-ției filosofice în epoca modernă. Iar exemplul goethean, ales locmal pentru ilustrarea stării de „filosofie”, are avantajul imens al focalizării perpetue, al imănuncherii de probleme și situa-ții existențiale altfel greu de reunit. De aceea, esul de față s-ar putea subintitula „Tratat des-pre limitele și nostalgia condiției filosofice”; soluția oferite de o reală originalitate în gin-direa contemporană, transpune în abso-lucidă a soluției goetheene, respine în abso-lut. Desigur, autorul român nu roștește niciodată acest lucru în mod explicit, dar sensul de-mostrărilor rămîne clar pentru orice observator.

Constantin Noica a avut ideea fericită de a proceda înedit, contrar uzanțelor acestui gen de scrieri: a scris, adică, o carte de filosofie pe care am intitulat-o „conversațională”. Acest ter-min cam barbar, inventat pentru necesitate (în de-față, ni se pare că rezumă perfect originalitatea demersului) la care asistăm. Exegeții român posedă o altă de acută priză asupra ideii, iar în asemenea măsură talentul de Concepția des-pre-gîndire ar trebui intitulată Obsesie goetheene. Goethe și antichitatea și Goethe și filosofia. În toate aceste capitole, pentru a nu mai vorbi des-pre crucialul capitol ultim reprezentat de anali-za din Faust, asupra căreia vom reveni, se află o unică problemă: cum să se realizeze în mod explicit originalitatea gînditorului german. A-ffăm că obsesie goetheene pot fi reduse la cinci (nemurire, bucurie, sănătate, înțelepciune, pro-ductivitate), că Goethe a înțeles superb de uni-

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 6-a

Echilibru și dezechilibru

Cred pentru că sper (vechi proverb)

Vorbînd de secolul trecut Alfred de Musset spunea: „întreaga boală a se-colului are la bază două cauze: tot ce a fost nu mai este; tot ce va fi încă nu există”. Musset avea în-tr-un fel dreptate, deși prin judecata exprîmă-tă n-a reușit să caracterizeze în mod satisfacător și corespunzător „boliile” secolului în care a trăit.

Dacă ar fi să caracterizăm secolul nostru, fo-losînd, prin analogie, optica autorului mai sus citat, ar trebui să spunem că multe din cele care au fost și sînt, în special în domeniul te-utec, mai împiedică mersul înainte; iar cele care urmează să fie, cele care vor putea să fie si ar trebui să fie considerate ca bune, se nasc foarte greu, într-o luptă continuă cu ceea ce s-a trăit tîrziu dar nu vrea să dispară de pe scena istoriei. Secolul nostru și, în special epoca contemporană, se caracterizează prin faptul că într-un număr crescînd de domenii ale vieții instabilitatea — generată de contradicțiile tot mai grave ale sistemului mondial capitalist — a luat și la locul stabilității, că dezechilibrul se accentuează și amenință tot mai mult acel echilibru de care are absolută nevoie societatea, omul pentru a progresa, pentru a supraviețui, în loc să cadă în abis.

Dezechilibrul are un caracter tot mai profund, devine global, deosebit de complex și se referă — se poate spune fără teama de a greși — la toate domeniile vieții social-politice, economice, culturale, militare, precum și la problemele si-nătății omului, la fenomenele și procesele natu-rale (ecologice) și spațiale. Sistemul capitalist contemporan oferă nu puține exemple în acest sens.

De-a lungul multor ani (studii și cercetînd numeroase fenomene și procese naturale și so-ciale) mi-am pus nu o dată întrebarea dacă stă-tea ce caracterizează evoluția lucrurilor este aceea de normal sau anormal, dacă dezechilibrul nu se prezintă ca ceva mai „puternic” de-cît echilibrul, dacă nu cumva caracteristica principală a istoriei este starea de dezechilibru și nu de echilibru și tendința permanentă a omului de a iesi din acest dezechilibru, de a încerca stabilirea unui anumit echilibru (în toate domeniile). Parcă ar exista o curbă specifică a evoluției istorice care reflectă o mișcare eter-nă între două extreme, reflectare în fond, a unor contradicții — motor al oricărei mișcări.

Valter Roman

Continuare în pag. a 8-a

Cușme străvechi

Susur pămîntul, Foșnește. Să ieșim să zvrilem sămînta-n pămîntul străbun însămintarea te face mai generos și mai bun. Pînă la prăsele intră raza în pieptul pămîntului podidit de semințe și seve năpraznice, în tranșele plugului fiecă simbură e un stîndard

in care nevăzute candelabre ard. Străvechi meșugul lucrul pămîntului, întemeierea piinii dintodeauna. Un fulger îți taie răsufleda cînd semințele înaltă cușme din pămînt către lumină, cu stîciune, damol ca niște bivoli leneși prin nămol.

Marin Lușșanu

Teatrul și societatea românească

cu dramaturgia despre dramaturgie

Consecvență în preocuparea de a urmări și analiza fenomenul artistic românesc, în strânsă legătură cu dezbaterile pe care le-a găzduit ritmic (Despre piesa originală la început de stagione, Despre rolul și responsabilitatea regiei tinere de teatru etc.), revista noastră inițiază, începând cu acest număr, o serie de convorbiri cu dramaturgi contemporani, cunoscuți sau aflați pe calea consacrării. Desigur, materia interviurilor oferite colaboratorului nostru este mai vastă (abia o viitoare carte ar putea să o cuprindă în întregime) decât ne îngăduie să cuprindem în spațiul revistei. Din punct de vedere al semnificațiilor însă, avem convingerea că am reținut acele esențiale pe care le sugnam atenției cititorului.

MIRCEA RADU IACOBAN

Despre convertirea adevărului obiectiv al epocii în adevăr artistic

Ce ne-ar putea spune dramaturgul și editorul Mircea Radu Iacoban despre destinul cărții de teatru?

Nu prea multe. Teatrul este scris spre a se juca, așa după cum vapoarele sunt construite ca să plutească. Marile probleme ale teatrului vor fi totdeauna ce, cum și cu ce se joacă, nu ce, cum și cu ce se publică. Tipăritul teatru fără discernământ, ajungem să trimitem în lume cîte un jumătate-om-călare-pe-jumătate-de-iepureschiop, adică, făptura ciudată a dramaturgului de bibliotecă. Golful incăpător al literaturii dramatice de azi este chenăruț cu destule corăbii pe uscat — a căror nefuncționalitate, de la căderea Constantinopolului încoace, o vede și pricepe oricine. Pe de altă parte, a păstra — din punct de vedere editorial — o rezervă exagerată față de literatura dramatică, mi se pare

la fel de periculos. Spectacolele vin și se duc, textul se cufunde să rămână. Tot ce se joacă (desigur, exceptând căderile evidente ori sub-pusele facile) se cufundă tipărit. As mai trimite fără ezitare la tipar textele încheiate autorilor consacrați, precum și piesele celor tineri carora scenele țării încă nu le acordă atenția meritată, dar cărora un ochi avizat (critica de teatru, regizorii, secretarii literari) le-a putut deslăși și acelea prezumtive virtuți scenice. Cîi privește cartea de critică și de istorie a teatrului, destinul ei se află de la sine aceluia al cărții de critică și istorie literară.

— Ce considerați că ar trebui să știe dramaturgii care scriu teatru inspirat din actualitate?

Că lumea nu începe și nu se termină cu noi.

— Dezvoltarea scenică a „Simbătă la Veritas” corespunde formei teatralului epic?

— Scriam „Simbătă la Veritas” și habar n-aveam că propun o dezvoltare scenică! Terminologia apăsător științifică ne copleșește cu certitudinile și devine născătoare de rigori. Care n-au lipsit niciodată teatrului — demotivativ! Mi-a plăcut să încerc a respecta multă hilită regulă a celor trei unități („Noaptea”, „Simbătă la Veritas”, „Fără cascadori”) și asemenea exerciții de rigoare poate fi profitabil, la un moment dat pentru dramaturgia ocrot de supraviețuirii teatrului rezidă, însă, tocmai în capacitatea pe care a știut s-o aibă de a evita să depășească formulele incremenite, legile, modele și modelele. Revinând la „Simbătă la Veritas”: piesa a avut un anumit succes (fata, lași „Noaptea” și „Fără cascadori” să se sperde în lumea și să asigure formula dezvoltării scenică).

— Este piesa dv. cea mai iubită? Trebuie să înțeleg că-i și cea mai iubită? (O, nu, desigur... Nu din pricina „dezvoltării scenică”).

— Aș! „Noaptea” consider a fi, de departe, cea mai bună piesă a mea. Adevărat, transpune în teatru o scenă este cea mai dificilă, motiv pentru care teatrele nu s-au repetat s-o joace. O singură montare (Teatrul național „Vasile Alecsandri”), nici un turneu, deci, practic, piesa nu-i cunoscută în afara Iașului. Într-o ordine a preferințelor proprii (și cam în aceeași situație) pentru că aș fi înclinat să prefer „Noaptea”, desigur, la textul integral, nu la zăgăzuit rezumat prezentat la televiziune). S-au jucat copios „Tango la Nisa”, „Fotbal”... adică piesele mai

„sprintare”, considerate a avea garanția „aprază” la public.

— Vorbiți-ne despre dificultățile dv. de dramaturg.

— M-am cam săturat să tot aud vorbindu-se despre dificultățile dramaturgilor!

— Ce dramaturgi iubiți? Pe care nu-i agreați?

— Nu-mi cereți liste. Am oare de liste. O singură precizare: m-am săturat de Brecht. Nu mă vreau Brecht. Înnoirile lui în materie de teatru mi par, acum o făcătoare deșteaptă. Mi plăcea Brecht-poetul. Teatrul și-a redescoperit, între timp, propriile-i izvoare; foamea de sentiment și nevoia de implicare nu vor dispărea în veci.

— Cum aș! motiva modificările de structură și stil din literatura dramatică actuală?

— Cînsîl vorbind, nu mă interesează nici un fel de stil și nici o structură, mai mult ori mai puțin modificată. Pe scenele noastre este loc și pentru construcția solemnă, descinsă, pare-se, din teatrul lui Iorga (Mihnea Ghosozului) și pentru săgalnicia leonclăstă, ascunzătoare de profunzimi-capcană (Marin Sorescu), și pentru desfășurarea jocului fierbinte al ideilor devenite personaje (D. R. Popescu), și pentru scriitoria inteligentă a dialogului-foșon (Ecaterina Oproiu) și pentru împătimită demonstrată logică (Paul Evrachi), și pentru acumularea lentă a detaliului semnificativ (Iosif Naghib), și pentru verva tirului direct-cauterizator (Aurel Baranga). Rămîne să mă intereseze numai și numai convertirea adevărului obiectiv al epocii în adevăr artistic; dacă o pîsă, un spectacol, nu conduce la un plus de cunoaștere, nu mă interesează.

— Care sînt obsesiile dramaturgului Mircea Radu Iacoban?

— Firescul replicii și acuratețea limbii.

— Și bucuriile dramaturgului?

— Cîi premiul și premiile.

— Cum se naște o piesă?

— Greu de spus! În ce mă privește, dintr-o replică auzită cine știe unde (care rezonază apăsător în contextul unei continuități oarecare de preocupări), dintr-o caracterizare scriitoare (cazul lui Evrachi), dintr-o situație istorică („Canion”), din reconstituirea unei situații și ducerea ei, imaginari, mai departe, dintr-o tristețe, dintr-o bucurie, dintr-o sansă de a fi martor la cine știe ce moment, poate pe-

nibil în felul său (noaptea, într-un compartiment de tren, am ascultat fără să vreau dispușă șoptita dintre doi proaspăt... divorțați — este punctul de plecare al poeziei mele, intitulată „Scapă cine poate”), dintr-o revelație (cazul Căndiano Popescu, pentru „Reduta și soarecii”). N-aș putea niciodată să mă așez la masa de lucru pur și simplu pentru a scrie o piesă. Totdeauna trebuie să fi rezonat ceva, să se fi „rupit” ceva, să se fi produs „percutia”, despre roidul cărora, ca vinător pătimas, v-aș putea spune destule.

— Ce ar trebui teatrului contemporan spre a fi cu totul după inima lui M. Radu Iacoban?

— În lesătură cu rolul și gestul inimii, vă recomand o poezie a lui Ovidiu Gheorghiu despre „rolul fetei în provincie”, care „toamna este foarte mare”. Se potrivește... Inima îmi zice așa: dispunem de toate condițiile spre a avea un teatru mare în țară. Deocamdată, e mare pe felii.

— Din vina cui?

— În primul rînd din pricina noastră. Prea adesea, dramaturgia își propune mize mici. Ne terozizează schemele clădărite, de-a lungul de căminilor, în propriul nostru subconștient. Cunoșc protecul unei piese în care-i vorba despre debutatul Caragiale, venit la un cenaciu, în 1878, ca să-i citească „O noapte furtunoasă”. Pînă la urmă, în conformitate cu diversele sugestii cuminți, piesa se va intitula „O noapte corespunzătoare”, iar printre personajele introduse de circumstanță îl vom întîlni și pe... Decebal!! Piesa ilustrează exact însoțirea ciudată dintre schemă și buna intenție.

— Cine-i autorul? Imi permit indiscreția gândindu-mă că — ducînd lucrurile mai departe — pînă și autorul se cufunde în... „corespunzător”.

— Nici un secret: Titus Popovici. Ca să revin: avem sansa să trăim și să creăm într-o țară în care nu există cenzură. Propria noastră descătușare depinde de acte normative elaborate numai de către noi și pentru uzul propriului nostru for. Să cutezăm, deci, intrucît o facem cu gînd bun și din dragoste pentru tot ce-i al nostru, românesc, o facem cu responsabilitate comunistă și, deloc în ultimul rînd, cu cărțile pe masă. Construim cea mai umană dintre orînduirii și n-avem a ne teme de nimeni. Nici chiar... de noi!

Cariatida

virgil mazilescu

dealuri și văi și cîmpii

apă v-am dat sufletul unde v-a fost unde pilipi tu sufletul meu și în care parte a lumii vinează acum vinătorii dacă privesc — haina mea este chiar frica dacă privesc dealuri și văi și cîmpii

poveste pentru ștefana

iese de după gazete în inger și se inclină se uită la stînga — nimeni acolo se uită la dreapta — absolut nimeni toluși e grea viața pe pîmînt murmură el de cînd cu încet să mai creadă în ingeri muritorii visează cu toții să-și arboreze cîte o pană de-a noastră la butonieră la panglica părierii ne prind în somn au cîini de vîntoare și procede aproape savante și o foarte subtilă tehnică fără îndoială de altfel noi nu existăm decît în timpul somnului

poveste pentru ștefana

(urmare și sfîrșit)

iese de după gazete un copil și se inclină se uită la stînga — ingerul adormit în fotoliu se uită la dreapta — ingerul adormit în fotoliu șmecheri s-au mai făcut și ingerii aștia murmură capitol scoate pe ascuns foarfeacă și haț haț cele două capete apoi alegă să vadă care este ingerul și care fantoma

a doua

poveste pentru ștefana

noapte de noapte se aud pași grabiți prin bucătărie și uite așa ne trezește cu mersul și cu sincerențe ei steaua rătăcită la noi în casă — aveam cu oarecum bănuiala că prea de timpuriu s-a desprins din năvoadele cerului astăzi primejdia mari o pîndesc: motanul nostru de pîldă, ar putea să-i ronție într-o clipă urechile nasul cîl zmeura

magie

sub stîncă-năpăzită din privirile fericiților lumii acesteia un singur cuvînt îmi ajunge o vîrbă mică-mică și îmi recapătă curajul

amintiri

amintiri care au prins rădăcini într-o groapă frumos le stă la acolo n-avem ce spune cu mici chîrăituri vesele înbușîndu-se unele frumos și bine le stă și nici prin gînd nu le trece că lumina e cîinele asmuțit de zei pe urmele ticăloaselor amintiri amintiri ca și cum ne-am sprîjnit cu fruntea de un perete

cuvintele unui prieten

dincolo de ceea ce știu și pot pune în practică ce nu știu și nu pot pune în practică și dincolo de ceea ce nu știu și nu pot pune în practică vă ridicați voi firave umbre, și pare-se că n-am de ales: intrucîi nici prin întoarcere — adică prin renunțarea la elementul actual și viabil și prin căderea (bine stăpînită acum) într-o cu totul altă configurație — nu s-ar putea ajunge la un alt rezultat, dar nici prin refuz ori prin tactica blînde amînări de pe azi pe mîine, dar nici prin întinerire și nici prin lumină, fie muzica numelui treptele numelui vostru „mi se spunea: vei învinge cînd te vei

m-am supus și am găsit cenușa supune mi se spunea: vei învinge cînd vei iubi am iubit și am găsit cenușa mi se spunea: vei învinge cînd vei lăsa astă viață am lăsat-o și am găsit cenușa muzica numelui treptele numelui vostru (sînt cuvintele unui prieten care de multă vreme se străduiește să vadă cît mai limpede, să-și înțeleagă semenii, drept și fără sfială să pășească, le-am auzit într-o seară și cred că nu le voi uita niciodată) * adică într-o altă lume și într-un alt vis

perchi perechi se legănau la orizont în streangul zilei vorbeau ca morții în prof deși morții erau își însușiseră un fel de limbaj subiacent al adorației

nici acum nu e prea tîrziu nici acum dangătul norilor o l măruntă iluzie-n streangul zilei și convolvi care se duce o l măruntă iluzie-n streangul zilei pe toate căile viața mă previne mă avertizează

PAUL CORNEL CHITIC

Polul meu magnetic este realitatea cu care sînt contemporan

— Paul Cornel Chitic, cum te simți după premiera cu piesa ta „Intors din singurătate”?

— Cu toată modestia, spun că mă simt neconvalescent, stînjinit, chiar intimidat. Premiera este un eufemism. E mai mult prilej de speranțe decît de satisfacție. Evident, nu mă refer la spectacol (regie, interpretare), Meritul lui sper să-l facă obiectul comentariului critic. Eu sînt mult prea aproape de el, și nu m-a părăsit pu-

țința obiectivității. Sînt un autor care a debutat în teatru cu zece ani. Am fost în toate marile cataloaguri primate. Vezi și Dicționarul literaturii române contemporane, unde după ce se spune că n-am reușit să-mi termin studiile de filozofie, mai sînt și poreclit autor de teatru absurd. Dar, la urma urmelor, nu Marian Popa este de vină. Nu se putea ocupa cu mai multă rigoare de scrieri sporadic aduse la cunoștința publicului.

— Cum te simți că autor de texte scrise dar nejuțate?

— Atunci cînd se apropie clipa așezării la masa mi de text acumulturii. Sînt stăpînit de principiul sfînt: Cînd cineva scriu mi se întinde în fața ochilor o scenă. Ei bine, pe această halucinantă poezie se încheagă prezențele, personajele, și ele mor, înainte de toate, în mine sau prin mine. Cînd mă apăs de fantomaticele personaje, ele se îndepărtează, se spulberă și se reincheagă alături de punctul în care privesc. Atunci începe panica. Conflictul se poate rezuma la cinci propozițiuni. Personajele încep să se cutremure, ele ignoră parca în mod vici ori ceare viață, și toate par să se afunde în cor: Conflictul, de-ai vrea să scapi de el, tot nu dispăre. În porțiunea asta de timp uit eu-mi se mai vorbește cu oamenii și mă trezesc imitîndu-mi personajele. Spune-mi, te rog, într-o astfel de stare, îți mai poți aminti altceva?

— „Sîntem și rînimem”, care s-a aflat acum trei ani în discuție la National. Mai am un text care se cheamă „Schimbarea la față” și care sper să apară în revista „Teatru”.

— Care crezi că este pericolul cel mai mare al scriitorului tău?

— Autocenzura. Pastila. Dorința de a face din problemele tipice nouă probleme de interes universal.

— Fil bun și explică-te.

— S-o luăm pe rînd. Autocenzura. Există pericolul unui scriitor marxist de a-și înșela con-

vingerile spunînd în gura mare propozițiuni pîsute de adevăr, dar și de dibăcia cazistică a adversarilor ideologiei comuniste. Și atunci intervine autocenzura. Deci, propozițiunea adevărului trebuie să conțină și adevărul lui concret. De aici, pericolul lozicilor. De aici, pericolul pastilei. Ne este extrem de convenabil să insistăm teroriul sau că soluțiile rezolvîrî unor probleme demult apuse în numele unor probleme actuale.

— Mai ai ceva de lămurit?

— Da, dar cum spuneam, problemele acute ale noastre dacă le prezentăm ca aproape soluționate nu mă interesează pe nimeni, fie pentru că soluționarea are un caracter trecător istoric, fie pentru că soluționarea mă oferă unîl al public, decît adevărat socialist, prilej de înviorător scepticism: nici la el nu merg bine! Ceea ce nu concordă cu realitatea. Vroind să transformăm o problemă tipică nouă în problemă universală, fără să apăsăm la folclor, snove populare și înțelepciunea sofisticată a cuplului Păcălă-Tindală, te reîntorci la primul impas. Nu-mi rămîne decît să scriu pentru acum și pentru noi.

— Cum se împacă dramaturgul Paul Cornel Chitic cu criticul Paul Cornel Chitic?

— Critica teatrală este o necesitate. Nu de putine ori prestigiosii noștri critici au avut de spus cel puțin un salutar cuvînt pentru dezvoltarea dramaturgicului. Critica este o știință rece și foarte afectuoasă a creației. Din modesta mea experiență de cronicar — mai mult al scenografiilor decît al spectacolelor — pot spune că un fapt de artă, în cazul comentariilor mele, scenografia, este un fapt de cultură practică, de cultură proprie-zis al teatrului, pentru a fi necunoscutori ai efectelor propriilor lor creații. Nu mai spun că teatrul se trăiește, se cunoaște vîzînd. Vîzînd spectacole. Un gînd fugă către înăuntru, răscolînd voința de a scrie teatru, un gînd fugă către în afară, țîpînd, strîgînd la oameni: Iați cîte nu ați observat încă!

— Să vorbim despre „stări”.

— Starea dramaturgic. Oare să fiu eu cel mai tînr dramaturg jucat și publicat? Dacă-i așa înseamnă că orice autor de teatru se naște din experiențe (evit cuvîntul experimental, din păcate compromiș), rămînd eventual să moară la căpătîul unei opere clasice. Să facă experiențe, deci!

— Starea criticii?

— Sînt suficient de mulți tineri critici.

— Suficient de mulți!?

— Probabil vor fi mai mulți și împună cu cei existenți vor fi mai mulți operanți și mai auziți decît ar exista experiențele pe care aminteam. Autoritatea unui tînr critic, cred eu, nu se manifestă în tentative de reconsiderare a unor autori consacrați.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că un critic aparține unei generații culturale. Abia erorile, cazul și speranțele acestei generații îl vor interesa criticului tînr original la vîrsta de atitudine.

— Care e sansa tînrului dramaturg de azi?

— Există o mare sansă, a criticului tînr și a dramaturgului tînr, și această sansă se numește tînră regie.

— Ce scrii acum?

— O piesă despre neconcordanța între aspirațiile mărînte și marea direcție a dezvoltării societății românești. Nemulțumiri, iluzii și false atitudini revoluționare care își sting pâlălaia în apa dozoasă, dură și hotoasă a devenirii noastre. Logicienii spun: Dintr-un fals se poate deduce un adevăr. Reciproca nu e valabilă. Piesa mea nu se ocupă de adevăr, ci de aceste falsuri. Va fi un text care la apărarea unui crez, și mai mult decît atita, a unei realități incomode în naturalul mers al-istoriei care se numește comunism.

— Teatru agitatoric?

— Întocmai.

ALEXANDRU SEVER

Esențialul despre artist se află în operă

— Stimate tovarășe Sever vă solicit un interviu.

— Stimate tovarășe Lazăr, nu cred că vi-l pot da.

— Perfect. Explicați-mi de ce. Nu vă plac interviurile?

— E adevărat: genul nu-mi place. Dar aici nu e vorba de o preferință, ci de un principiu.

— Perfect. Spuneți-mi mai înlî de ce nu vă place.

— Nu cred că preferințele și principiile se pot despărți atât de lesne. Dar la urma urmelor, pentru uzul unei discuții putem face și așa ceva. De ce nu-mi place interviurile? As putea să spun pur și simplu pentru că am citit prea multe interviuri lipsite de harul disciplinei interviuare. Orgoliul etalat, egocentrismul stupefiant, cuvîntul lipsit de orice tuteală a ideii, dispoziția de a vorbi despre absolut orice, cu convingerea evidentă de a fi, în orice privință și în fiecare clipă, posesorul adevărului absolut, sînt cursurile cele mai supărătoare ale acestui tip de interviu. Cînd se mai întîmplă ca omul să fie mărunt și opera insignifiantă, e destul o simplă relaționare la un principiu critic pentru ca ridicolul să copleșească totul. Spectacolul variatilor, fie ele și literare, e un spectacol jalnic. Nu-l gust nici ca dramaturg, nici ca spectator.

— Încep să înțeleg în ce sens rezervele dumneavoastră sînt legate de un principiu de decență intelectuală. L-ați putea formula?

— Cînd opera tace, artistul trebuie să fie mîit.

— Ați primit două premii: un premiu în ca-

drul Festivalului național, și premiul pentru dramaturgie pe 1976 al Uniunii Scriitorilor. Un premiu nu presupune o valoare percepută sub semnul dialogului și criticii?

— Nu neapărat. Nici un sistem premial — nici măcar marile premii internaționale — nu funcționează pe certitudinea absolută a valorilor. Cîtă vreme timpul n-a verificat și sancționat opera, toate valorile sînt resimțite ca relative. Întregul argument în favoarea mea, aici ar fi poate faptul că în spatele și receptivitatea nici o bisericuță și nici un sistem de relații: s-ar putea vorbi adică de obiectivitate. Dar, fîreste, nici obiectivitatea, nici faptul că în jurii se află de obicei cîțiva scriitori eminenți și cîțiva critici de mare renume, nu a suficient o valoare. În fine, nu trebuie să uităm că în cadrul Festivalului premiul nu a fost pentru piesa mea, ci pentru spectacol, interpretare, regie și scenografie, adică pentru aproape totalitatea unei manifestări teatrale, minus fundamentul.

— Și un asemenea premiu nu implică valoarea textului?

— Ba da. Cel puțin de astă dată critica de specialitate a fost unanimă și fără echivoc. Mă întreb numai — ca unul cu experiența esecului — cîtă de exactă poate fi receptivitatea valorii literare în sfera spectacolului? Cîi privește premiul pentru dramaturgie, vă rog să observați că, pînă la decernarea lui, praf de un an de zile de la tipărirele piesei în revistă, nici un teatru n-a jucat-o, nici o editură n-a tipărit-o, nimeni n-a scos nici un cuvînt. Dar, revenînd, dacă vrei să afli ceva esențial despre un artist, nu te duci să-i ieși un interviu, te duci acolo unde-l poți afla în mod esențial: în operă. De nu-l afli în operă, nu merită să-l cauți nicăieri.

— Chiar nicăieri?

— În principiu da. Sigur că necesitățile criticii și, uneori, curiozitatea unui anume public, te scot foarte adesea din sfera ficțiunii ca să te trîmită în sfera biografiei. Dar să-i ceri artistului însuși să vorbească despre sine e un nonsens cîtă vreme nici unul nu poate să spună despre el însuși mai mult decît despre opera despre el. Iar dacă sub raportul artei opera nu spune nimic, adică nu are nici o valoare, individul e lipsit de orice calitate în sfera interesului public.

— Mă întreb dacă totuși reprezentarea unei piese de teatru — acest caz particular în care cuvîntul se intrucează și capătă glas — n-ar putea să aibă, măcar prin prezența imediată a publicului, semnificații unei solicitări directe?

— Credeți? Ce ar mai putea să spună dramaturgul într-un loc în care atîția alții vorbesc pentru el? De fapt noțiunea de „interpretare”, atît de curentă și de la locul ei în teatru, are tocmai sensul unui act de explicare. O reprezentare nu e, sub raportul ideilor, decît o explicație formulată cu mijloacele teatrului; și rezonul, tot atît de absent fiziceste ca și dramaturgul însuși, e, în mod firesc, primul critic al textului; aș zice, însă, un critic esențial inter-

sat să-i descrie valorile și să le comunice expresiv pentru că, oricît de mijlocită îi este comunicarea, aceasta este însăși condiția artei sale. Cîi în practica teatrului, actual fundamental de interpretare poate să fie uncori alături de text, asta, firește, se poate întîmpla oricărui regizor, ca oricărui alt critic supus greselii. Chestiunea e însă ce explicatii critice ar mai putea adăuga dramaturgul cînd textul său și interpretarea lui scenică nu-i mai îngăduie nici un spațiu de afirmare? Nici curiozitatea extrateistică pentru viața intimă a artistului și — dintr-un punct de vedere mai înalt — nici chiar curiozitatea intelectuală pentru ideii și justificările explicativele dramaturgului într-un loc în care opera lui scenică nu-i mai îngăduie nici un spațiu de afirmare? Nici curiozitatea extrateistică pentru viața intimă a artistului și — dintr-un punct de vedere mai înalt — nici chiar curiozitatea intelectuală pentru ideii și justificările explicativele dramaturgului într-un loc în care opera lui scenică nu-i mai îngăduie nici un spațiu de afirmare? Nici curiozitatea extrateistică pentru viața intimă a artistului și — dintr-un punct de vedere mai înalt — nici chiar curiozitatea intelectuală pentru ideii și justificările explicativele dramaturgului într-un loc în care opera lui scenică nu-i mai îngăduie nici un spațiu de afirmare?

— Măcar în cadrul acesta ar avea dramaturgul ceva de spus?

— Repet... Nici un scriitor nu poate să spună despre lucrarea sa mai mult decît spune ea însăși. Predîndu-l-se mai mult, nu-i mai rămîne, în principiu, absolut nimic altceva de spus. Încît un artist care s-ar încapătîna totuși să se vorbească despre cutare sau cutare dintre scrierile sale, n-ar putea să facă nimic altceva mai interesant, decît e consecvent și, decît s-o rescrie încă o dată, de la început. Chiar înzestrat cu spirit critic și dispunînd de întreg instrumentarul criticii, el nu ne-ar putea spune altceva, cî numai alifet. El ar renunța, cu alte cuvinte, la limbajul caracteristic al imaginatului, în favoarea limbajului codificat al ideilor.

— Oare spectacolul unui spirit critic confruntat în două ipostaze ar fi lipsit de interes?

— Poate că nu. Poate că ar fi la fel de îndreptățit ca oricare altul și, de ar fi jucat cu finețe, după legile genului, — ar însoți cu siguranță de oarecari satisfacții intelectuale. Dar într-un limbaj sau altul, esențialul e același; din punctul de vedere al scriitorului însuși, nu e nimic de spus, de explicat, de adăugat.

— Să se privească din cînd în cînd de la zăveli — fix, fără iluzii și fără crutare — e o experiență de care orice artist cu sentimentul adînc al răspunderii are nevoie pentru ca să-și păstreze măsura judecării și prospețimea percepției. Și atunci vă întreb: poate să fie interviul cadrul cel mai potrivit pentru exercitarea unei asemenea demers critico-autocritic.

— Foarte că nu. Dar iată, mă uî îndrăgî și vîd scrierilor care nu sovăie, pentru ca să-și apere scrierile, să pună mina pe eondei și, dacă e cazul, să folosească interviul.

— Aici intră în joc nu numai o concepție despre existență, ca dispută, ci și un temperament de luptător. Dar și în privința acestora e lesne de văzut: bătlăia e cîștigată — cînd totuși

e cîștigată — nu acolo unde o dau ei, pe teritoriul explicatiilor lor mai mult sau mai puțin critice, ci acolo unde acționează opera propriuzisă. Iată pentru tipul de scriitor care are mai mult încredere în valoarea operii decît în valoarea polemicii, nimic mai nelinistitor ca bărlăia belicistă care cerează să-i impună, cu tot dinadinsul, obligația de a porni război în jurul celei mai mărînte notății critice. În asemenea momente, ceea ce simte mai ales cuprînzîndu-l, e un fel de mîhne, un fel de oboseală, în orice caz ceva ce seamănă foarte bine cu plictisela. O plictisela mortală, invincibilă!

— Credeți că nu l-ar putea îndupleca nici măcar dorința — foarte omenescă — de a schimba opiniile unei critici?

— Un asemenea tip de scriitor n-ar putea încerca o asemenea dorință. Un război în numele unui profet cu propriul său nume e un război ridicol. Doamne, ce de-a „puneri la punct”, și ce de-a „scrierilor” mai mult sau mai puțin „deschise” am citit! Au modificat ele vreodată ceva? Iată un lucru foarte îndolemic. De altfel și cum să fie cu putință? O judecată de valoare, cînd criticul e talentat și perfect leal, nu e pur și simplu suma unor argumente rationale; ea coroborează la origine un sentiment al valorii intemial ne o percepție globală a unei scrieri, decît nu a unei opere, și tocmai acesta este motivul pentru care nu e destul să propui unui critic un alt sistem de argumente critice, pentru ca să-i schimbi convingerile; criteriile valorii pot să cedeze, sentimentul valorii refuză orice argument. Trebuie să treacă timp, trebuie ca acest sentiment să se diminueze, pentru ca acceptarea unui alt sistem de explicații să fie fecund și instalarea unei alte convingeri, adică a unei alte judecări de valoare, să fie posibilă. Aceasta e, de obicei, vîrsta unei alte lecturi. Șansa unei opere rămîne, în principiu, în grîna unui alt critic, adică a unui principiu, în grîna unui alt critic, adică a unei alte în definitiv a unei alte sensibilități. Să forțezi cu parul convingerile unui critic, aceasta e o treabă de ciomăgias electorale; să încerci să-i schimbi părerea cu câteva pagini de argumente e cea mai desartă dintre toate operațiunile spirituale; și orice scriitor, cîi de cît familiarizat cu specificul actului critic, și-o refuză hotărît, fără nici o părere de rău, întelegeți acum de ce nu vă pot da un interviu?

— Hotărît, literatura sîinei opere, și tocmai în literatură, în viața literară. În literatură sînt un combatant. Dar războaiele — le-aș zice fratricide — care tînd doar să modifice ierariile stabilite funcționează imi sînt de neînțelese. Parnasul nu e o Academie cu patruzeci de fotolii, în care, pentru ca să ocupi un loc, trebuie să aștepi să moară cineva. Nu, aici e loc pentru toată lumea. Numai har să fie!

Convorbiri consemnate de Ion Lazăr

leonid dimov

Valea Ierii

Ridică-te culme gălbuie
Mai sus, prin coaclear văște.
Așază-ți în virf cetățuie
Precum o Cybele în crește.

Pornit în amiezii către tine
Urta-voi din șanțul opus.
O l' fluturi negri : ciorchine
Pe soarele galben s-au pus.

Orb, în pădurea de ghinde
Grohot ad de mistreț;
Trece-mă trist călăret,
Cirpa de-un capăt o prinde,

Groaza și-alungă ! O mină
Coaptă-n spuzeală, atit
Doar, a mai fost să rămână
Print atimată de rit.

De dragoste

Nu pentru că eroi
Marcată dintr-un evantai
Cu litera secretă au,
Fie că vreau ori că nu vreau.

Nu pentru că erau
Ochi și, iazuri care stau,
Nici că sub ei o s'umbra boare
Plingea de-mpri-măvărare.

Ci pentru că știai
Un adevăr venit din rai
Și rămăneam cu mina dreaptă
Inepentit, că așteaptă!

Nu știu, poate că povestea
O primăvară stinsă-n mai,
Ori poate că ne-ndepărta
De adevăr privirea ta.

Erau atitea, în alții,
De diamant ori putregai
Că n-apucam a rostui
Clipa de zmalț ce va veni.

Acum, că suntem amindoi
Aduși în vremile de-apoi,
Innoadă în privirea dragă
Un nod adinc ce ne dezleagă.

Mantis religiosa

Există un lucru bine făcut
Dintr-un colorat început
Isprăvit cu numai gingașie
Adică un fel de literă străvezie
Scrisă cumva pe obiecte.

N-are rotunjimi nici traiecte
De vre-o altă natură.
E o simplă figură,
De stil.

Reprodusă în fecsimil
Pe tot ce s-a-nămplat
Să existe și nu s-terminat.
Trec, la rind monumente
De ghips, de granit, de fragmente
De marmură liliocchie
Cu doar această literă străvezie
Pe ele.

Printre coada-șoricelului și albăstrele
Căci ne aflăm în plină cimpie.

Filozofica

Uite o călugăriță vie
Uitată pe-o croacă :
Mai s-o lăsăm să treacă.

Filozofica

Poți ieși din singurătate
Așteptând erezia lui Arie
gindindu-te la rolul lui Belzarie

Sau la propriile tale oase,
Feste veacuri, la iveală scoase
Dintimplător, dintr-o săpătură,
Fără dragoste, fără ură.

Așa doar pentru a se săpa o groapă
Adinc, pină se dă de apă.

Dar, s-ar putea să nu-ți treacă proferințe
Nici unul din aceste cuvinte
Aducătoare de imagini și fapte
Ci doar o boare tulbură, ca de lapte
La nesfârșit și egal emulionată.
Ca și cum n-ar fi fost niciodată.
Iar acest lucru se și întimplă în fiecare ceas
De citiva ori, parcă te-ar chema un glas :
Berbec dulce și gras
Dus în dar la țâiere
De doi parlagii cuprinși de veselie și durere.

SUB SEMNUL LUI ROMULUS

vasile andru

să răzbu-năm moartea lui Cornelius și a lui Sabinus, și să plecăm capul lui Decebal, să-l facem să știe din mina cui primește coroana. Semnele sub care stă acest război au fost propice ; sacrificiile aduse zeilor au fost primite, înaintarea începe sub auspicii bune. Dacă expediția noastră e mai grea decât a lui Caesar în Gallia, înseamnă că și gloria nu ne va fi mai prejos. Dar iată de ce spunem că este mai grea. Caesar avea de înfruntat multe triburi, pe care dezbinarea le făcea vulnerabile în fața latinilor. Caesar a profitat de discordia dintre șefii și frații. Aici, în Dacia, nu dăm piept cu triburi, ci cu un popor. Semintele dăce, în ciuda unor deosebiri de obiceiuri și în ciuda vanității unor frați, au lor greu de supus de rege, formează o țară, cu legi și oaste, cu ateliere și monetării. Se închină la același zeu și ingenuchiază la aceleași sanctuare, și acest lucru îl unește. Măsoară timpul după același calendar și se roagă cu fața spre același pisc sacru. Oamenii lui Decebal dau poruncile sale cu rapiditate în tot regatul, vorba lui și ascultată. Legile lui sunt știute de toți, judecata sa e temută. Neamurile din jur, fie de frică, fie prin bani și promisiuni de ciștiș, fie din cauza vitregiei timpurilor, care nu admit nimănui să

Desene de Mihai Gheorghe

care au săpat santurile și au ridicat câteva parapete. În asemenea situații nu se face economie de vorbe calde, de entuziasm. Va spune și despre convingerea sa că Arcidava va fi curcitură în scurt timp, va infierbanta singele oșterilor pentru asaltul hotărât ; va anunța și planul de înaintare spre Berzobis unde speretiași au identificat săpături proaspete, zădărite nouă, amenajări recente și destule indicii că o armată de daci stă pregătită să-i înfrunte : și acolo, oșteni, va fi prima voastră luptă năprasnică, veți avea prima ocazie să arătați că știți să învingeți ! Vi veți vedea la față, știți că ardeții de nerăbdare să-i vedeți la față !

Traian se înflăcărează. Știe clar ce va spune, cum va doza sugestiile, cum îi va învălui, cum va abuza de suflulele lor, îl pare rău că azi nu-i miline, și că orele care vor trece vor mai diminua inspirația care-l împresoară, îl cotopește, și ridică de pe scaun. Hotărâște deci să nu se folosească de discursul scris, ci să conțeze pe o inspirație de moment, fără nici un plan prețuit, va găsi el mine exact ce-i trebuie, ceva înflăcărat, cu vorbe care să șocheze, să dezmoartească.

și un sfârșit aprins, brizant, care să scormonească entuziasmul până la rădăcinile lui de lapte, să-și dea seama fiecare că este un mare pas al Romei, că-i vorba de cea mai importantă expediție militară a acestui timp, că este sansa lor de a nu fi trăit degeaba pe pământ, de un război de... de... întemeiere, care se desebeste prin amploare, prin forțele diabolice aruncate în luptă, de hărțuilele de pe Rin ori din Siria, că aici e altceva, aici trebuie călătinată o lume, trebuie mișcate temelii vechi, beto-nate, aici nu vor întilni acele dune, acele dîmbari mișcătoare pe care le-au văzut în Orient, aici totul e înfipt, așezat... iar ei sint prinși într-un act de proporții... de proporții.

și o astfel de lucrare se face prin tunete și fulgere, dezvăluirea furiei creatoare ; vor trebui evocate cu acest prilej zilele genezei, cum spune Plotina, zilele genezei, cu imblinzirea dragonilor, cu închingarea haosului (și se perindă prin mîntea lui resturi informate dintr-un poem mitologic de Ovidiu, pe care Plotina l-1 recitase cu pates) ; să găsească vorbe elementare, primitive, cuprinzătoare și smintite, cuvinte pumnal, spuse cu voce pumnal, cu voce lance.

Poate nu-i rău să-l evoc mine și pe Romulus, își spune, căci știe ce efect de soc exercită asemenea nume de mit asupra mintilor soldaților ; există nume care spun mai mult decât fraze lungi, nume care se adresează fără intermediar puterilor primare din om și care desenează direct-odată tot arborele imens al omului, al gîntei sale, crengile lui galactice ; numele acelea vechi, uriașe, din care ne numim toți.

rămînă singur și deoparte, îl sint aliate. Acesta e omul în fata căruiu ne aflăm, aceasta e țara în care am pășit."

Discursul se închea cu o frază pe care toți l-o atribuiului lui Traian, nu știa precis dacă a rostit-o el prima dată, dar de câteva ori o pronunțase și se lipise de el, de numele lui, îl rezuma o aspirație, și era prea populară ca să fie omisă în asemenea ocazie : ele în provinciarum speciem reductam videam Daciam...

Traian dă într-o parte acest discurs. Nu-i place. Il va folosi parțial în jurnalul de campanie, în comentariile dăce, dar nu are chef să-l rotească în fata soldaților. Prea multe cuvinte elgioase despre daci ; n-are poftă să facă o apologie a acestora în fata oștenilor și să le strecoare în inimă o îndoaială cit de mică cu privire la victorie. Nu-l interesează pe oșteni faptul că această expediție e dificilă, că Roma adusese aici tot ce avea mai bun în materie de armată și tehnică militară, vărșase legiuni peste legiuni, venise cu toată puterea ei, cu toată spaima ei, lăsase fără apărare provincii de margine și minase aici o armată-mamut, fapt care dădea o idee clară despre acest război.

În afară de miza psihologică scăzută, din discurs erau omise o serie de date necesare, laudale la adresa soldaților, că au lăcrat cu nădejde la acest castru, lăudarea rapidității cu

vasile versavia

Toamna

Lui Geo Bogza

Sevele-n rod s-au preschimbat cu-ncețal
e mai puțin pămînt în univers,
așa se-nîmplă, cred, și cu poetul
mutat puțin cite puțin în vers.

Ce semn să fie-acesta, dacă lutul,
plecat din sine moare-n fructe vii ?
așa se-nîmplă, cred, și cu trecutul
cînd urcă noaptea singur în copii.

Spre rod... spre rod ! Dintr-un etern copil
cad pe pămînt făpturi tot mai bătrîne...
Întoarce mamă floarea de april,
oprește-n lapte ziua mea de miine.

Iluzie

Aud cum îmbătrînește
pămîntul,
aud popoare nomade
înfundate în șesuri,
aud universul nebulum
cum dezvoltă uitare.
Simt mina lui Heraclit
pe apele mari
și valurile cad
în clipa noastră lor.
Aud poate tîrziu
și vîntul de la marginea singelui,
aud foșnetul ireal
al lucrurilor ce-au fost cu puțință.

Galben

Palori de fag. În văi rodește bruma.
Miroase-a blană veștedă de lup.
Doar frunzele acelea se bucură acuma,
care-au fostel lăuntric și n-au ieșit din trup.

Gînd mai real ca trupul

Moartea e doar o greșală
a sufletului
cînd uită că este ;
e o amintire
a celui nenăscut ;
umbra ei e mai ușoară
decît a unei povești ;
cit o cugeti — ea nu-i,
cînd va fi — nu mai ești.

Și totuși

Slăvit de mireșme trec iar pe cimpii
și-otî sint de tînăr că nu se mai coc
nici fructele-n creangă,
nici strugurii-n vii,
atît sint de tînăr, — dă-mi mamă noroc !

teatru

Talent și exuberanță

Chițiva tineri actori al Naționalului au dorit să-și vadă realizate o seamă de virtualități profesionale construind un spectacol propriu. E limpede că ei aveau nevoie de o comedie-ge-n în care inventivitatea, virtuozitatea, pot merge oricît de departe. Au ales **Fata din Andros** de Terențiu, probabil pentru simplitatea conflictului și caracterul binecunoscut, aproape codificat al situațiilor. Le-a suris, de asemenea, tipologia, pe cit de variată înlăuntrul ei, pe atît de fixă, de tradițională, considerată global. Apar aici bătrînii, intruchipînd meschinăria, mediocritatea afectelor, sclavi și liberiști iseti, făcînd bineînțeles, jocul îndrăgostîților, în sfîrșit tineri minaiți de o insatiabilă dar curată poftă de viață. Dincolo de vechimea ei „manuscrisă”, piesa respiră o exuberanță vitală neștirbită, determinată de eroșul etern. Spectacolul, din acest punct de vedere, se vadește la mare distanță de anchilozantele reprezentații didactice, improvizate uneori pentru a ilustra istoria teatrului. Deși poartă semnătura regizorală a lui Grigore Gonța, actor talentat, e greu să nu-mi închipui că întreaga trupă a colaborat la realizarea lui. Abundența gagurilor, ritmul neslăbit, grația unitară, imi amintesc **Sluga la doi stăpîni**, admirabila montare de la Piatra Neamț de acum chițiva ani. Mai mult ca orice impresionează și de data aceasta jocul actorilor, patetic prin impresia de dăruire totală, veritabilă demonstrație a strălucirii baroce. Ei vorbesc, cîntă, alcargă, se tîrsc, se

catără, se reuneș în expresive grupuri alegorice sau se izolează semnificativ pe un podium. Desigur, nu era neapărată nevoie de această ocazie pentru a-l remarcă pe Mihai Mălai-mare. În mijlocul colegilor de generație însă, tînărul actor se întrece pe sine, polarizînd în jur ca un veritabil magnet. El exprimă starea de instabilitate senilă a personajului său — Sîmo — printre-o magistrală pantomimă, prelungindu-și axa facială, scur-tîndu-și și lungindu-și trupul, totul fără grimă și (deocamdată) fără intenții suspicte cu privire la bunăvoința publicului. Tot așa, Gheorghe Visu candidăază la postura de actor total, desemnînd o sumedenie de nuanțe într-un rol în care opinia multor oameni de teatru ar fi pretins doar o apariție agreabilă. Mai puțin se revelează, din păcate, comicul de o structură aparte al lui Gheorghe Radu. În schimb, Alexandru Georgescu, Constantin Diplan și Bogdan Mușatescu își manifestă nestîngerit propriile (diferite) ale vocației. Destinată oarecum planului secund, valorile feminine se fac aplaudate datorită talentului neobșnuit al interprete-telor, Tamara Crețulescu, Olga Delia Mateescu, Eugenia Maci, precum și simțului plastic al regiei. În concluzie — am dori repetată experiența tinerilor actori din Sala Atelier a Teatrului Național, atît de generoși cu publicul în materie de artă, convingere, prospețime.

Marius Robescu

film

„Profetul, aurul și ardelenii“

Un film regizat de Dan Pița, după scenariul lui Titus Popovici — doua nume care, pe orice afiș, sint o garanție : un film care pornește de la o realitate istorică — români ajunși în America, în căutarea fericirii promise... În sfîrșit, un film care, cu siguranță, se va juca multă vreme cu casele de bilete închise. Ce ne-ar mai trebui pentru a declara că avem de-a face cu un succes în toată regula ?

La sfîrșit am rămas totuși cu un sentiment de îndoială — poate pentru că, privit ca performanță, filmul nu este semnificativ pentru un regizor de talia lui Dan Pița. A preluat motivele și preocupările unei culturi, (mai ales a tinerii) cînd ele se află într-o zonă periferică, precum westernul, nu este o treabă prea grea ; regula jocului poate fi învățată doar cu puțină aplicație și consecvență. Dan Pița ar fi trebuit să respecte mai mult necesitatea gradării dramatice ; realizarea lui este preponderent epică — manieră comună filmelor sale de pină acum, care stînjește însă suspense-ul. Pița este un virtuoz al tipologiei, are gînta atît de rară a creionării unor portrete dintr-o singură „privire” a aparatului de filmat, dar avalanșa de prim-planuri folosite aici, utile definirii personajelor, utile portretului lor moral, sint un balast pentru acțiune. De aici, din această pricoperi în crochiul cinematografic, beneficiază fără îndoială actorii, cei mai mulți dintre ei realizînd personaje pline de viață, de intenții și sugestii ; este vorba în primul rînd de cel trei protagoniști — Ilarion Ciobanu, Ovidiu Iuliu Moldovan și Mircea Diaconu, apariții memorabile (Ovidiu Iuliu Moldovan fiind mai „de-acolo” de-

Nicolae Mateescu

televiziune

Imagini de tradiție

● Sub genericul „Partid al marilor înfăptuiri”, marti, 21 februarie, am urmărit un bogat program literar-artistic dedicat aniversării a 30 de ani de la făturarea Partidului politic unic al clasei muncitoare, eveniment important în viața politică și socială a țării, marcat de realizatori prin frumoase versuri și cîntece patriotice.

● Foarte rar apare pe micul ecran un cîntăreț cu o voce deosebit de plăcută (se zice că „luată” de la un cîntăreț englez și nu de la Aurelian Andreescu), caldă, dar mai ales cu o mișcare scenică remarcabilă, apropiată de cea a „stelor cîntecului și dansului”. Nu știu dacă faptul că nu este prea frumos, cum sint atîtea și atîția cîntăreți de muzică ușoară care nu știu care le e dreapta și care le e stînga, este adevăratul motiv pentru care apare rar sau, cum s-a întimplat de minică, este „lucrat” de camera de luat vederi că nu s-a fie văzut prea bine. Cine știe ? Cert este că Gil Dobrică (de el este vorba) este un cîntăreț serios, nu numai talentat, do-vada cea mai bună fiind textele cîntecelor.

● „Cavalerul Nigel” nu se bucură de prea mare atenție din partea copiilor incurcați de o intrigă complicată și nici din partea adulților, indiferenți la aerul prostănc al eroului. În schimb Woody sau Marco se bucură de o simpatie generală, nemaivorbînd de Stan și Bran, cînd pină și fotbalușii renunță să se mai antreneze, rămînînd în fața televizoarelor. Copiii se bucură deci de prietenia televiziunii și pe lingă ei profităm și noi de asta, chiar și cu riscul de a mai fi crezuți din cînd în cînd infanțiali, evadați din planeta maimuțelor.

Iulian Neacșu

formind în libertate eşecul, înfrângerea... va cădea hotărât declarat... către fratele său. Și urmează lupta celor doi, însingurind întemeierea, punind-o sub semnul sabiei și al unui fratricid. Uciderea lui Remus, singele fratelui răpus, care stă la temelia Orașului etern, apasă sufletul oricărui latin de atunci și pînă cînd va dura acest Imperiu, ca un păcat originar.

Ajuns aici, Traian cunoaște o ușoară descurajare: poate intuiția că nu va minti pe nimeni de acest păcat, ci-l va agrava, da, poate intuiția... Renunță treptat la ideea evocării lui Romulus; comparația cu acesta nu-l mai încântă, e convins că există deosebiri categorice între ei doi, drumurile lor sînt complet diferite și că fundarea sa nu se săvîrșește printr-un fratricid. E absolut sigur că Decebal nu-i este frate gem, n-are cum să-i fie frate; de bine de rău, își cunoaște familia și toate rudele. Decebal și el sînt complet străini. Nici nu s-au văzut vreodată. E absurd să mă gîndesc la o posibilă înrudire cu el! Își spune Traian punînd ordine în sufletul răvășit de această dezbatere.

La un medalion de bronz, smuls de pe scutul unui prizonier dac, și privește chipul lui Decebal. Și, dincolo de deformările pe care basoreliefulle, moneziile ori medalioanele le aduc figurilor umane, încearcă să degajeze trăsăturile lui de bază, să invite omul. Să reconstruiască, să compare. Să se compare. Să neghe cu argumente concrete că ar exista asemănări comune între rege și el. Bronzul proaspăt al medalionului dădea feței regelui un colorit exuberant, sugerînd un exces de vitalitate, un așezat al singelui. Neîndeminearea lucrăturii îngroșă liniile, și lui Traian chipul i se păru din altă încrengătură umană. Ocoleşte — cu ostentatie — indicile care sîrau în ochi, și care i-ar fi confirmat asemănarea între ei: bosele frunții, oasele gracile ale templei bătute de un vînt mediteranean, arcurile supraorbitale bine achitate, ovoidul cranului, masivul facial în întregul său, mandibulele cu un relief șters; și mai ales nasul, destul de proeminent, cu o ridicătură ușoară pe creastă, și geaua nasului lăscind-se abrupt spre pleoape, — detalii atât de bine-prinse de neîndemineatul modelator, care se vedea că nu redase prea fidel chipul regelui, dar surprinse excelent o întreagă tipologie a rasei, atât de expresivă sub stîngăcia desenului, atât de vie, atât de mediteraneană, încît împăratul se infurle, singele îi năvălește în obraz, și strigă:

grete tartler

Anul cireșii

Sărbătorim anul cireșii, mai scurt decît anul iepurului, mai isteț în roata soarelui de deasupra pămîntului; anul de cimbru se scurge mult timp, din iarnă în iarnă,

anul brindușei e doar în septembrie. Nunci o clipă înmă în dăgăle roșii care ne mpingă prin boabe de floare; o făcătoare care mînușese a lîmbă lăscăie de focul sînzii, sau grîmădă iribundă dintr-un neor — lată ce-mi pare rău să o înșurtez.

Ascultă... Sămînțele leptă să cadă mai bine; le lei, putrezind, o să-și lase dulcicatul în piatră, în mînc, în cireșea din tîm.

Sînt multe-n Ardeal căpîtele...

Sînt multe-n Ardeal căpîtele, ca niște jumătăți de clepsidre mîscate de ordinea dinăuntru a ierburii, de zumbetă neînțelată al cîșșilor, care nu se măsoară cu ceasul — căpîtele creșter de flori, pe care le mîngii cu degete-nîșse, corzi de hărăf colindă închegînd asemenea armonii, încît în

veri odîndu-nu se razele, braze. Nu aerul încălzit începe să tremure deasupra pămîntului, nici zborul de fluturi, nici răsuflarea jăranilor adormii la umbra clepsidrelor care se-nțorc dintr-odată.

Cerneala cristalină

Pe cîmp deschis în lumă ascultom chemarea ficăruii fir de iarbă, insemnul său cu floacă, cu nume — litere lungi care ne ard ca mona din care buze, frunzele să soarbă. Stejarul scrie fire de licheni, îmi trec prin păr, mă leagă strîns de stele, fluturi de noapte, ochii întunecați se zbat cu vorbe bune, vorbe rele. Oare cuvîntul meu intr-un ierbar va fi dovada limbii de lumină, cometa care suflă cînd se naște făptura nouă? A semînței plînd în mări ca prînt-o nebulosă de sine adormit, pelin de vînt? Cu cit priveșc mai mult, cîtșeșc mai greu cerneala care trece cristalină.

Tu, drumule, trăiește mai încet

Tu, drumule, trăiește mai încet, eu zbor în jurul tău destul de iute, o respiră albă ca un minz sau ca un stol de mierle nevăzute, cînd mă ridic fîcătoare se desfac de neguri sîndătoare, stropi prin care din cînd în cînd se vede cite-un rug, desprînd cărări mistreți și căprioare pămîntul răcolit de găuri vechi prin care fug copaci și fragi, prin care din cînd în cînd se vede cite-un rug,

cit de ușor se poate desena o hărăf a văzuteilor, cu verde pădure, unde sufletele fug și totuși nici o gîză nu se pierde.

Ceasul

Am lăsat lîngă Someș, în vrejul grădini, un glob mare albastru, poate un măr putrezit, luminind dinăuntru cu ființe ciudate; ochiul meu care-n pămînt s-a oprit. Nu poate fi astru, dar cheamă sup sine o noșteră nouă, vechi zile suind cu țoluri de flori incilte, sub lună: păsări ce bat într-o pleoapă de-argint. În mărul în palmă, în el se oude ocel ceas care cîntă, dăruit de-mpărat, și ghicesc că-i pierdut în finul din șur, că nu-l caută nimeni și pămîntul a stat...

debut ed. huidan eroul nostru

poate nenorocirile lui Jean Bobelică s-au declanșat din clipa în care tovarășul Sîrșu, președintele cooperativei a cărei deșiză era „Servire exemplară, cinste exemplară”, în cadrul căreia lucrea de peste douăzeci de ani, l-a chemat, l-a pîșit să sadă a comandat cafele, fapte care i-au accelerat pulsul într-un hal fără de hal, și i-a comunicat cu voce gravă: „Tovarăș Bobelică, în sfîrșit televiziunea s-a gîndit și la noi. Mai precis la întreprinderea noastră, la Institutul și harnicul nostru colectiv, pe care dăm-năstă să să-l reprezintăm, sper, cu cinste”. Atîș a spus că sîmna tovarășul Sîrșu că pe usă a scris o femeie înaltă, slabă, cu doi bărboși mari și trăsături teribile de anarce. Era „leșchă”. Femeia îi aruncă o privire care-l făcu mic, mic de tot. „Astă e?” Secretara intră cu cele două cafele pe care bărboșii le umplură plîșcînd de ferice. Tovarășul Sîrșu era stîșit de emoție. „O cravată n-ai?” Bobelică n-avea. Li curmase ameteala dar tocmai cînd stîșea că o să se prîșbească de pe scum reportera. Șușă

ce sorbi din cafeaua unuia dintre operatori, dădu din mîin: „Nu-i nimic. E mai viu astă”. Apoi, cei trei se lansară într-o discuție despre persoana în lăștătură cu care nici Bobelică, nici tovarășul Sîrșu, nu știau nimic. Își luau mai ales peste picior un fel de sef, unul Pîncă, despre care ziceau că e puzmas și periculos, o hîrtie cu antet scrisă de el făcîndu-l să ridă bîndu-se reciproc pe umeri și peste coapse. I-o dădura lui Bobelică, după ce în prealabil trecuse și pe la tovarășul Sîrșu, care-și revenise și comandase cafele „pentru toată lumea”. Acesta o citi, nu înțelșe nimic, dar la semnele disperate ale sefului începu să ridă balăngîndu-se pînă căzu de pe scaun, ceea ce stîrni entuziasmul echipei. Textul l-a retinut pentru toată viața mai precis prima frază, subliniată cu roșu: „Tovarăș președinte, ca în fiecare an, odată cu venirea lui decembrie, pe spațiul destinat descînderii copiilor din strada Apollo, în dreptul blocurilor 123 și 125 se ridică rug de paie pentru porcii sacrificiați în gîuitătingul și lama asistenței. Se cuvîne a fi tăiat firul obiceiului...”. De aici nu mai tinea mînte nimic pentru că gîndul îi zburase la gîndul pe care-l avea într-un coșel, închisat la un vîr, care stătea în zona orașului unde se permitea creșterea animalelor. Cei trei adăugară, hohotînd, la biografia lui Pîncă faptul că scrisese într-un ziar de specialitate că mîngea se zbată în plasă, ceea ce lui Bobelică îi adăunță în loc, căci iubea pătîmas sportul cu balonul rotund.

Lîngștea însă dură puțin cînd, după ce mai discutară vreo jumătate de oră despre un alt sef, unul blîbit, care-și sugea dinții și se scărpină în nas în timp ce transmitea sarcini, cei trei tăbăriră asupra lui. Bărboșii li tot băzau un fel de ceas sub nas aprinzînd mereu niște lămpă care-l orbeau iar femeia îl bombardă cu întrebări: dacă face parte din controlul obștesc, dacă are copii la creșă cooperativei, dacă își ajută soția la bucatărie, dacă scrie poezii etc., etc. Pe Bobelică îl trecură toate sudorile. Sînsa lui de a apare pe micul ecran se spulberă. În afară de faptul că era frumos și o viteză nemăpomenită, trei oameni nu au realizat cit el într-un schimb, situație care îi dădea un statut special în cooperativă, avea un băiat la liceu, soția casnică, nu făcea parte din controlul obștesc și nu citise în viața lui o carte de poezii. Simtea că-l fuge pămîntul de sub picioare. Dar cei trei îi făceau de treabă. „O sedîntă de producție. Am nevoie de vreo zece oameni. Să fie și tineri și tovarășe femei”. El spusse reportera tovarășului Sîrșu, care se execută imediat. Femei n-aveau așa că apelară la secretară și la Maria, femeia de serviciu, pe care-l văzuse în vizită la un ochi o plasară într-o poziție „de profil”. Pe Bobelică îl înghesuiră între Păstrăveanu, președintele sindicatului și administrator, care era de fapt mina dreaptă a tovarășului Sîrșu, pentru că li făcea rost de mușchi de vită, tovarășul Sîrșu neconsuind porc, și de mășline. Reporte-

tera le atrase atenția să discute cit mai natural, se se și certe, să scumă erice, cîci comentariul li va face ea după, și dădu comanda: „Fîmăm, băieți!” Tovarășul Sîrșu deschise gura să spună ceva dar nu reuși să scoată decît citeva surlete neorzoșite, ochii li se boțiră și rămaseră în poziția „ca la dentist”, cum li scrisse brutal unul din bărboși. Cei alții, mai dezînțelii, începură să dea din gură și din mîini cu o viteză nemăpomenită capotele dinău aserat, umblîndu-se „ca să se vadă mai bine”, ceea ce înțelebă echipa Chiar și femeia de serviciu, care de obicei era cam bleșată, cîci li plăcea să tragă la mîșca, strigă la un moment dat: „Deșina noastră: servire exemplară, cinste exemplară” și se rîcîbă în picioare ceea ce li atrase un amozor străvîn din partea lui Păstrăveanu, de la acoperșoare, dărușă li lășse țara gest care li dădeșă un pîșș arădnic, momentă în care unul din bărboși declară că li e foame. Mai precis întrebă dacă „eu e ceva de mîncare pe aici”. Tovarășul Sîrșu percută imediat și comandă gîșteră calde de la bugetul de peste drum și cîș o bîrșă „din fondul personal de reparații” ceea ce stîrni entuziasmul general. Mîncară într-o bună dispoziție constamîntă apoi reportera declară că nu mai e nevoie de oameni, să se ducă să facă producție, ceea ce li dădu un mic șoc. Într-o clipă tovarășul Sîrșu, care văzuse că se dăduse de mîncare la țară. Pășară li o pozție „de cum înceară, vechi începură să urle, speriați de anarce. Li dășeră lui Bobelică în brațe doi gemeni, nepoți ai tovarășului Sîrșu, care dășeră din mîini și din picioare, durase cam un șert de oră pînă li prîșșeră și care în timpul lășării adășeră din beșșș cu lăcrîșș și cu alășș. Apoi, lăcrășș se precipitară, Bobelică se trezi cu un șoc înainte scîlșșit vase, în apartamentul lui Păstrăveanu, care locușă aproape de cooperativă, pe umășă leșă de vreo șeze ori cu un bobșș de garoafă în brațe pe usă unei floareșș. Mai spre a țese la alășș, dășeră din beșșș cu lăcrășș și cu alășș. Apoi, lăcrășș se precipitară, Bobelică se trezi cu un șoc înainte scîlșșit vase, în apartamentul lui Păstrăveanu, care locușă aproape de cooperativă, pe umășă leșă de vreo șeze ori cu un bobșș de garoafă în brațe pe usă unei floareșș. Mai spre a țese la alășș, dășeră din beșșș cu lăcrășș și cu alășș. Apoi, lăcrășș se precipitară, Bobelică se trezi cu un șoc înainte scîlșșit vase, în apartamentul lui Păstrăveanu, care locușă aproape de cooperativă, pe umășă leșă de vreo șeze ori cu un bobșș de garoafă în brațe pe usă unei floareșș.

Tîmă de trei săptămîni, pînă la programarea emisiunii Jean Bobelică nu a mai avut o clipă de linișșe. Vise odășșă că se îmbrășșea cu Dudă Georgescu, cu dășșș autografe la librăria „Carvea noastră” dar zășșă dășșș bombone coșșșilor la creșă, apășșă vase și scria versuri. Începuse și la cor dar find complet afon trebușșe să se mulțumescă cu permișșoarea de a participa la reportaj, fără să cînte, ca membru susținător. În zășșă mult așteptată la cooperativă se organiza o vizitare în comun a emisiunii. Mulți venisără cu familiile. Toșș așteptau cu emoție cîșă cea mare. La reportajul despre un tînr inventator nu se uitase nimeni, nici la cel despre o echipă de lăcătusi-montori, dar la cel cu mecanizatorii începu să se facă linișșe. Se apropia sfîrșitul emisiunii Bobelică șșșș cum li se înmășșă pi-cioarele. Pe micul ecran apără scrișș „Fante de întrecere” și imediat Bobelică la loc de muncă. Cineva strigă „Io-te eroul nostru” și în aceeași clipă imaginea fu ocupată de o țesătoare frunțată. În sala se stîrni un hohot general. Tovarășul Sîrșu li dășșș și din din mîini țese cu demnitate. Trei zile Bobelică nu veni la lucru. Era o toamnă nebulă de frumoasă și „eroul nostru” umbra în neșșșe pe străzi. Prin mîinte li treceau frînturi de versuri. Își reluă lucrul dar fără poșșă și cu rîndamentul mult diminuat de faptul că se gura mereu din eroi pentru a noță într-un „caiet mecanic”, cite un vers. După un timp „decăzu” în funcția de portar. Cuvîntul „decăzu” fusese folosit de tovarășul Sîrșu nu în sensul că a fi portar este ceva rușinos ci în acela că Bobelică „nu mai era direct productiv”. Lucra numai în țură de noapte și scria versuri. Fărta plete și era convins că joacă o carte mare. Unii afirmă că l-ar fi surprins vorbind singur ceea ce pare puțin probabil.

Liliana Ursu

Jurnal

Călătoreșc mereu Prin prăfuite gări Unde oameni roșii de timp își toarnă zilele în pahare Și șase unde alții oameni N-au cășșit încă sub roșșile civilizației Ei iou adăvărul de coarne ca pe un plug Și ară adînc Ca pămîntul sint miinile lor Grele, sevoase, crăpate Doar petiuc de tîrînd Dat pe veci de către Dumnezeu El îi odînhneșșe Et cu călătoreșc mereu Pe drumurile pe care au fost și ai mei În căutare de lucru Sau de puțină fericire Prin singele muribundului Prin singele îndrăgostiișșilor Călătoreșc mereu Și imi privesc miinile Miinile mele răsățate de cuvinte, Împrietănușșă-mă cu aceste locuri străine, Cu acest popou al zilelor mele Călătoreșc mereu Nu-mi știți numele, Înfășșșoarea mea nu vă spune nimic Sînt doar un umil îmblîșșitor de clipe, Un acrobat șomer între acum și atunci Și miine Sărcșș și bogat prin drumurile mele Nu cer nimășșul nimic, Poate uneori iertare Deșș ericînd vă pot privi în ochi Fără să-mi ascund vinovăția De a mă fi născut și de a trăi Cînd mulți dintre ai voșștri Nu mai sint, Am auzit de atîtea ori Cîrșșă singurătății Făcîndu-și cuib sub casa mea Și nu m-am temut Și nu v-am strigat în ajutor Călătoreșc mereu prin bătăile inimii voastre.

Vară

Căi proaspăt potcovișș, nelîșșînd tăcerea de piatră Zăbala zilelor de vară răbdător e rod Doar soarele inotînd în găleșșile cu apă proaspătă Inviorează prăfuita dimineță Și cîșșă cască lung, Înghîșșînd timpul, Pășșit de cumpăna fîntinii aerul Ne suflă în plămîni Amîntirile cîșșpiet Pe cînd poșșășșul pe bicicleta-i veche Cu semne multe în geanta mîncată de zăpezi Face ocolul satului Ca și cum ar înconșșura viața, Ca și cum spîșșete roșșilor lui, Tot atîșșă clipe vechi, clipe noi Ar trece prin casele pustii, Cu zornășșul ploilor Un copîl într-o curte Cîșșă din muzicătă moșștenită de la bunicul Ce a cumpărat-o într-o tristă tranșșe Pent-un pumn de gloanșșe Medaliiile lui rugîșșite se odînhneșș cu sacii de grîu Ca și el sub unduțoarele lanuri Un copîl într-o curte Cîșșă din muzicătă, Îmblîșșînd zăua toridă Cîșșăcîntul lui scrișșore deschisă Bunicului, necunosșșșilor eroi...

Medalionul acesta minte! Bronzul acesta este o aberație! și-l aruncă lîngă clepsidra. Își alungă din mîinte acest examen minutios și nefast al chipului regal. Îngroșă adînc în sine impresia că acel medalion este o oglîndă în care se reflectă propriul său chip, puțin îmbătrînit și muncit de grijii mari; propriul său chip încrustat cu stîngăcie vizionară și cu o ușoară tentă nordică, alpină. Cînd te temi să nu semeni cu cineva, tocmai atunci... Își spune, bănuind și contribuția unui modelaj subiectiv la acest examen. Își repetă că el nu-i supus ritualului străvechi de întemeiere. Are felul său propriu de a fonda o cetate, o ulpie, o provincie, dincolo de tiparele ancestrale, perimate, singeroase, — conchide cezarul cu înverșunarea celui ce nu vrea să știe că o capcană se poate găsi exact pe drumul pe care-l veș alege spre a o ocoti. În tot cazul, miine nu va pomeni de Romulus în discursul său, îl pășștrează pentru altă ocazie. (Căci nu se deșșea de Romulus, îl slușșea, îl va slușș și de acum, era unul din zeii căruia îi aducea jertfe cu regularitate). Apoi își propune să nu se mai gîndească la acest discurs, propune a doua zi, căci totul îi era lăsced, avea în cap cuvînte, impresii, expresii, jocuri de fizionomie, sugestii și pilde pentru o sută de discursuri, o va scoate la capăt, totdeună a scos-o bine la capăt, totdeună a gășșit cuvînte și tonul.

radio

Spiritul savant al unei epoci

Profesor de matematică la Academia Mihăileană din Iași, diplomat al Școlii de mine, prezent la cursurile de analiză ale Școlii Politehnice, Ion Ghica, scriitorul Ion Ghica, a cărui formație cu totul deosebită îl apropie de acei faime „uomo universale”, a cuprîns în ființa sa întreg spiritul savant al unei epoci. Pe lîngă această complexă pregătire științifică, Ion Ghica a mai fost ministru de interne, prim ministru, ministru de externe, director al Teatrului Național, ministru plenipotențiar la Londra. Deci, un excelent om politic și de cultură, pe lîngă pregătirea temeinică științifică de care pomeam mai sus.

Desigur, în puținele rînduri pe care le-am notat sînt cuprinse activitățile ar putea scapara o viață de om. Ceea ce impresionează la Ion Ghica este tocmai faptul că, aproape neașteptat, în plină putere, dă literaturii române două opere de o mare însemnătate: **Convorbirile economice și Scrierile către Vasile Alecsandri**. La bătrînețe, Ion Ghica scrie aceluși fantastic „Amintiri din pribegia după 1848”.

Emisiunea „Momente din istoria literaturii române” a avut de această dată ca subiect tocmai aducerea în prim plan, a faptului că, literatura noastră cuprinde, alături de nenumăratele ei capodopere și opera de glorie a lui Ion Ghica, scriitor de multe ori nedreptățit de istoria literară. Tocmai datorită formei ei de jurnal,

de notație, de amintire, opera lui Ion Ghica a fost trecută, uneori în mod exagerat la capitolul memorialistică și, poate, de multe ori nedreptățită de istoria literară ca valoare literară în sine. S-a trecut adesea prea ușor peste caracterul ei profund literar, peste aspectul ei de roman. Am avut revelația de a putea asculta discursul politice de o extraordinară actualitate și am primit adevărate lecții de patriotîsm cu care oricare om politic din lume s-ar mîndri. Îmbinarea talentului literar cu crearea de caractere și cu adevărată forță captivantă de a instrui patriotic un popor, stăpînire limbajului, a termenilor, a sentimentelor, fac din Ion Ghica un umanist al timpului său, dar nu numai al timpului său.

Îi datorăm lui Romulus Vulpescu, alcătuitorului acestei excepționale emisiuni aducerea în prim plan a celor enunțate. Spațiul restrîns al rubricii nu-mi permite să dezvolt mai pe larg ideile de mai sus. Să mi recunoșșători acelor care, ca Romulus Vulpescu, alcătutesc astfel de emisiuni literare ce evidențiază trăsăturile esențiale ale marilor noștri înaintași.

Fragmentele ce au ilustrat emisiunea — interpretate ca adevărată artă de Jeanine Stavarache, Val Săndulescu, Mihai Stan. Redactorul acestei atît de inspirate emisiuni — Florin Constantin Pavlovici.

Ioana Diaconescu

plastică

O galerie discretă

La etajul trei al clădirii din strada Schitu Magureanu 9, unde își are sediul redacția revistelor „Viața studențească” și „Amfiteatrul” Dan Mînea este prin excelență un colorist. Principala sa problemă în etapa actuală este rezolvarea unui echilibru instabil între suprafețele de culoare, astfel încît să creeze senzația unui spațiu fluid. El folosește cu raiul neșșul pentru a introduce puncte de reper ferme în compoziție. Controlează fără efort înscrierea prezenței umane în cadrul peisajului vîndînd în ea un factor de posibilă diversificare cromatică. În viitorul apropiat s-ar putea ca Dan Mînea să ne producă surprize plăcute în interpretarea lirică a peisajului.

Corneliu Boambesș se află în faza în care reșșșește problematica legată de finalitatea compoziției programate și reflectează asupra utilității aplicării acesteia. Poate și de aceea artistul expune lucrări cu caracter figurativ care, prin rigorismul lor, l-au marcat pașșii spre precupărțile actuale.

Grigore Arbore

La etajul trei al clădirii din strada Schitu Magureanu 9, unde își are sediul redacția revistelor „Viața studențească” și „Amfiteatrul” Dan Mînea este prin excelență un colorist. Principala sa problemă în etapa actuală este rezolvarea unui echilibru instabil între suprafețele de culoare, astfel încît să creeze senzația unui spațiu fluid. El folosește cu raiul neșșul pentru a introduce puncte de reper ferme în compoziție. Controlează fără efort înscrierea prezenței umane în cadrul peisajului vîndînd în ea un factor de posibilă diversificare cromatică. În viitorul apropiat s-ar putea ca Dan Mînea să ne producă surprize plăcute în interpretarea lirică a peisajului.

Corneliu Boambesș se află în faza în care reșșșește problematica legată de finalitatea compoziției programate și reflectează asupra utilității aplicării acesteia. Poate și de aceea artistul expune lucrări cu caracter figurativ care, prin rigorismul lor, l-au marcat pașșii spre precupărțile actuale.

Grigore Arbore

muzică

Romantism baroc

Mai vechea noastră cunoșștință, violoncelistul Heinrich Schiff din Austria, a afirmat și de astă dată un excelent program de recital. Compus doar din lucrări pentru violoncel solo, aliterînd trei suite de Bach cu piese din deceniul VIII al secolului nostru, programul mărturisea o regie subtilă și deplin argumentată intern, ca și dorința de a înfrunta dificultățile tehnice ieșite din comun.

Contrastele stilistice, de altfel contrastate de orice esență — dinamic, timbrală, convîn de mune temperamentalului lui Heinrich Schiff. Luminile și umbrele juxtapuse, stăpînite de o voință evidentă, adesea speculată scenic, declină imediat semnătura oaspetelui austriac. Stilul său interpretativ face ca structura programului, dovîndu-și astfel chibzușșina, să se reflecte în detaliul arhitectonic al fiecărei piese.

Schiff este decîl un interpret baroc, nu numai de muzică barocă, dar și înșșind seama de datele sale înnăscute și de concepția deosebită. El descoperă în sarabandele de Bach o foarte tensionată retorică a meditației. Lîngșștea este doar aparentă, interpretul dezvăluie elocvent luciditatea dureros stringență a marelui compozitor.

Schiff descoperă barocul și acolo unde nu ne-am fi așteptat să-l gășșim. Sub arșșșul său, „Sacher variationen” de Witold Lutoslawski devin o replică modernă la polifonia bachiană, atîta doar că opoziția motivică și registrală

Mai vechea noastră cunoșștință, violoncelistul Heinrich Schiff din Austria, a afirmat și de astă dată un excelent program de recital. Compus doar din lucrări pentru violoncel solo, aliterînd trei suite de Bach cu piese din deceniul VIII al secolului nostru, programul mărturisea o regie subtilă și deplin argumentată intern, ca și dorința de a înfrunta dificultățile tehnice ieșite din comun.

Contrastele stilistice, de altfel contrastate de orice esență — dinamic, timbrală, convîn de mune temperamentalului lui Heinrich Schiff. Luminile și umbrele juxtapuse, stăpînite de o voință evidentă, adesea speculată scenic, declină imediat semnătura oaspetelui austriac. Stilul său interpretativ face ca structura programului, dovîndu-și astfel chibzușșina, să se reflecte în detaliul arhitectonic al fiecărei piese.

Schiff este decîl un interpret baroc, nu numai de muzică barocă, dar și înșșind seama de datele sale înnăscute și de concepția deosebită. El descoperă în sarabandele de Bach o foarte tensionată retorică a meditației. Lîngșștea este doar aparentă, interpretul dezvăluie elocvent luciditatea dureros stringență a marelui compozitor.

Schiff descoperă barocul și acolo unde nu ne-am fi așteptat să-l gășșim. Sub arșșșul său, „Sacher variationen” de Witold Lutoslawski devin o replică modernă la polifonia bachiană, atîta doar că opoziția motivică și registrală

romantism baroc

dintre voci este amplificată teatral. Sint micro-sintagme ce se confruntă expresiv, sugerînd și ideea colajului, dar și a piesei de virtuozitate.

Tot de concepție teatrală, poate chiar coregrafică, ne-a apărut, cel puțin în această interpretare, lucrarea „Bunraku” de Toshiro Mayuzumi. Schiff are capacitatea intreruperilor; intercalărilor foarte sesizante, el urmăreșște spectaculos planurile, cu deșșăvșșită logică a expresiei. Muzica piesei este evocatoare, poate uneori chiar rapodică, vădit influențată de dinamica straviniană.

Ceea ce Schiff reușșeșșe, și nu foarte mulți pot s-o face, este de a nu introduce un hiatus conceptual între arvizajarea pieselor moderne și a celor de Bach. În Sute, nu se simte neapărat interpretul predilect pentru muzica modernă, așa cum ne-am obișșuit să-l aflăm atunci cînd virtuozii ai repertoriului contemporan se măsoară cu marea tradiție. Convergent stilistic, Schiff rămîne foarte firesc în Bach, o comunicare, un schimb de intenții se infirpă imediat între el și instrument, între interpret și textul canonic de istorie. Și în clasic și în modern, Schiff este un romantic pe care nu-l încorșșetează nimic. Nici chiar limitele tehnice, care își arată uneori ameninșșător chipul. Este aici probabil o cochetărie a tînrului ajuns foarte devreme mare virtuoz internațional.

Costin Cazaban

Strategie maioresciană

În finalul articolului *Comediile d-lui L. Caragiale* (1883) citim: „în materia grea, și tocmai în fața acestei greutatei am trebuit să ne mărginim la simpla trageră a liniei de hotar (s.n.) între ceea ce este artă și ce poate cere de artă și între ceea ce nu este artă și nu i se poate cere. Odată hotarul așezat (s.n.), nu mai încapem în doială decât să se pot face multe deosebiri în înălțimii terenului artei; numai să se recunoască mai întâi că ne aflăm pe teren de artă” (s.n.).

Dacă admitem ideea că în orice critică este prefigurată și un sistem de lectură critică putem spune atunci că scenariul spiritului maiorescian este exprimat sub o formă concentrată în frazele de mai sus: obsesia, întâi, a vidului, conștiința, apoi, a dificultăților și limitarea programatică a criticii la un act prospectiv; a trage linia de hotar între ceea ce nu este artă și ceea ce este artă și ce nu se poate cere de artă. Maioreșcu nu exclude posibilitatea de a discipia și în interiorul operei, dar, odată hotarul fixat, el nu simte impulsul să treacă dincolo, înălțimii terenului artei. Critica maioresciană rămâne, în esență, o critică de identificare a operei în plan estetic general. Cînd statuia necunoscută a fost reperată și obstacolele care împiedică buna ei contemplare de o parte, scenariul critic se încheie. Mai departe, Maioreșcu nu vrea sau nu găsește necesar să pășească. Cîstigurul spectatorului să se descurce singur. Misiunea critică este să identifice în pădurea literaturii plantele adevărate (cu „virsta lor organică”), zice Maioreșcu în finalul articolului, de imitațiile „în tinicheia vopsită, cum se pune pe unele case din oraș”. Iată aici logica lui da sau nu în critică, iată, încă o dată, sugerat printr-o metaforă comună, programul critic selectiv și prospectiv. Critica lui maioresciană și nu a lui dincolo, preocupată să descopere și să așeze într-un unghi favorabil opera; critică educativă în sens superior pentru că arată și înțelege bine arta; critică, într-un cuvînt, a intemeierilor despre creații intemeietoare.

Viata criticii moderne începe, totuși (avea dreptate E. Lovinescu), în momentul în care legistatorul se delectă să treacă de la identificarea la contemplarea exterioră la analiza universului interior. Maioreșcu rămîne, ca Moise, la marginea ei, după ce a distrus robia prejudecăților și a pus hotare pustului intelectual din epoca lui. Dacă înălțarea în lumea conceptuală ideală este sensul demonstrației sale, el nu este arta, este critica se exprimă printr-o obsesivă a apel la hotare, temelii, principii, printr-o extraordinară tenacitate de a îngrădi desertul și de a găsi elemente stabilizatoare. Ori de unde ar începe și indiferent dacă este vorba de etimologismul riparian, de teorie politică sau de analiza critică, analogismul lui Pănuș sau de beția de cuvinte în literatură, Maioreșcu caută temelii, linii despărțitoare și, negăsindu-le în mîntea contemporanilor, le așează fără a trăi drama omului de cultură nevoit să facă de toate.

A linia neadevrului și a punctelor pe tot bazele adevărului rămîne preocuparea esențială a criticului. Toată logica (imaginația) lui se învîrte în jurul acestui cuplu de noțiuni. Imaginația este, în sens literar sărac, cîteva analogii, o comparație dezvoltată și altă într-un articol. Demonstrația se menține la nivelul limbajului noțional (cum arată toți comentarii lui), și pe calea speculației, tînde să ajungă la adevăr. Însă ca să se apropie de adevăr, critica maioresciană trebuie să treacă prin teritoriul neadevrurilor. Acolo realitate determină tipul de apropiere de operă, ritmul și strategia critică a lui Goethe. Este firesc, atunci, ca în creația critică maioresciană să apară o mitologie cu precădere negativă, opera unei inteligențe ironice. În *Beția de cuvinte* și celelalte studii de patologie literară dăd peste mormîntul ignoranței, fantasmagocile gândiri lenese, figurile, pe alocuri, ale neadevrului. Aici țese el veală a puterea de invenție a criticului și eficacitatea metodei sale. V. A. Ureche, Grădășteanu, Marian din Ploiești, sînt eroii lipsei de logică și ai lipsei de constrîngere

în fața evidenței. Personaje buimăcite de vorbă, și acestea din comediile lui L. Caragiale și construite, ca și acela pe care îl dîmînșuie și ignoranței. Este vorba însă de o ignoranță prodigioasă, de o „slăbire manifestă a inteligenței” (cum zice Maioreșcu) care găsește o compensație în proliferarea formelor goale, în lărgirea vidului. Maioreșcu dă multe citate din contemporanii săi unde se vede limpede că lipsa de talent și de onestitate se manifestă printr-o fecunditate extraordinară în plan formal. Celula gândirii lenese se dezvoltă în progresie geometrică, la o observație a criticului de la *Convorbiri literare* apare o ploaie de răspunsuri în *Revista contemporană*, adevărul suportă agresivitatea disproporțională a neadevrurilor. De aici vine, probabil, oroarea lui Maioreșcu de proliferarea formelor. Citatele din Pantazi Ghica și Ideobeste, acelea despre vestitul armaz Dîncă Sărbu arată la Maioreșcu o sensibilitate la degradarea (prin multiplicarea celorlalte) a textului și oroare și, în același timp, o jubilație în fața formelor fără fond. Cea mai răspîndită formă de patologie literară este pierderea simțului proprietății în comunicare, falsificarea limbajului. Personajele lui Maioreșcu folosesc idiomul pentru că nu știu să folosească un cuvînt adevărat dar mai multe nuanțe (care, în plus, se mai și contrazic), neavînd talentul să cadă pe singura sugestie potrivită. Apare atunci comedia diminutivelor în lanț, juxtapunerea frazelor goale, înmulțirea exasperantă a determinanților — ca acelea, citate, despre Dîncă Sărbu — „sarpe încolăcit, fîntă trîtoare, astucioasă, hipocrită, furtivă și trădătoare, suflăt damnat...”.

Acest fragment este reprodus de două ori în articolele lui Maioreșcu și parafrazat, încă o dată, în textul critic propriu-zis, pentru a sublinia printr-o ironie deschisă absurdul ingramădirii de vorbe fără sens. Există o temă a grămădirii în critica lui Maioreșcu, semnalată de el însuși în două rânduri în *Răspunsurile revistei contemporane*: „Grămădirea nepolitivă a numerelor proprii și scolarizată în propria vorbă de nume proprii”. Neadevrul se sprijină nu numai pe fraze goale, dar și pe un număr amețitor de nume proprii, îndeosebi străine, chemate să așeze eroarea, prostul gust, ignoranța. Maioreșcu vinează asemenea texte înșingerate cu nume de filosofi și istorici și le etaloază pentru a proba rătăcirile spiritului contemporan. Spațiul care înconjură opera (adevărul) începe să se populeze de o mitologie preventivă dînt-un prelu al ignoranței. Aici se fixează, în negativ, imaginația critică maioresciană, pe acest loc dezolat crește o adevărată mitologie în care lucrurile umbliă cu capul în jos, iar adevărul este totdeauna coplesit de falsele adevăruri.

Lupta spiritului critic este să elibereze anticamera operei de acești idoli și, negreșit, el reușește, dar ce reușește să ridiculizeze și să distrugă logica de fier reface involuntar creația critică. Neadevrurile sînt mai vii, literar vorbind, decît adevărurile. Paradoxul critică maioresciană este de a construi o mitologie a absenței, cînd efortul lui este de a dărîma fantasmalele minciuni și ignoranțe. O formă critică, de-o extraordinară vivacitate actuală, a formelor fără fond. Strategia eliminării neadevrului s-a transformat într-o strategie a creației în lumea neadevrului.

Scenariul maiorescian mai cuprinde o curiozitate: spațiul adevărului (operei) este mai restrîns în demonstrația critică și, cum am arătat înainte, respirația analitică mai scurtă. Rolul s-a consumat în bătăliele din anti-cameră. Atingînd marginea teritoriului propriu-zis al operei, spiritul critic pare a fi ajuns la capătul posterior. Justificarea ei este, în orice caz, mai palidă. „Covîrșitoare inteligentă”, „simplătaie ascultătoare”, „semneta, uzele inteligenței excepționale”, „simțămînt natural”, „deplină stăpînire a formelor clare” — notează criticul în cazul lui Eminescu. Ca să înțelegem bine gustul și puterea de creație critică la Maioreșcu trebuie să ne întoarcem în spațiul dinaintea, acolo unde el se luptă cu obstacolele ce împiedică revelația operei. Acolo minciunile ce amenință arta duc la adevărul operei, iar patologia literară la mitologia critică.

Eugen Simion

nu sînt prea mulți autorii contemporani în a căror poezie simbolurile extrase din sfera semantică a acvaticului — fluviul, marea, oceanul, piratele, lacul etc. să cunoască o altă de mare frecvență ca în poezia lui Anghel Dumbrăveanu. *Fluviile*, în poemele acestuia vizează oceanul, marea provocă fulgurații vizionare ori, cu un termen rimabil din *Iluminări*, experiența reveriei se traduce în imaginația unor *oase de corăbii*, echivalentă, prin parafrază, pentru *ossi di Seppia* — metaforă a universului marin semnificînd lirica lui Montale trecerea spre mineral. Dincolo de ecourile culturale, lesne de relevat, în poezia lui Anghel Dumbrăveanu esențiale au devenit în timp însemnele unei mitografii argonauice: impetuozitate călătorie, apetitul insatiable pentru senzații procurate prin parcurgerea unor spații cu decoruri luxuriante — localizări mai mult sau mai puțin imaginare în diversitatea exotică a peisajului (antiez, asiat, balcanic ori boreal).

Poet ce gîndește lumea cu memoria simțurilor spre a o proiecta apoi staturat, în geometrii calmă, Anghel Dumbrăveanu a evoluat de la *Fluviile vizează oceanul* (1961) pe o cale jalonată inițial de fascinația jocului ceremonial, ușor pretios, puțin afectat, de explorarea cuvîntului muzical și rar, cu sugestii exotice, ajungînd foarte curînd la înscenări pline de fast, scoase din litera cărților și impuse în propria poezie. Din versurile debutului se pot reține pentru culerile antologice ale autorului un *Vitruliu din Riga*, cu imagini caracteristice pentru ceea ce s-a concretizat cu timpul într-un ceremonial al situații în peisaj: „Vitruliu nordice bat disprețului cu fosnetul reci... / Aici, în oceanul străvechi, pe malul Dauginei... / Et, trec ritmînd un vers leton al lui Rainis / Și nu m-adeu decît vîntul din mișcînoapte, / Vîntul și cupolele ascuțite fantastice, / Încît îți par săgeți înfipite în cerul lăptos”; la fel o *Nocturnă timpanică*: „Trec, singur prin aura enormă a nopții / Și pași mei trezesc murmurul zăii / Adormit pe toaure...”.

Volumele Pămîntul și fructele (1964), *Iluminările mării* (1967) și *Oase de corăbii* (1968) au amplificat progresiv nota ceremonială a poeziei, au consolidat un stil, consacrand cultul femeii, elogiul mării, ca principiu nativ, invocarea elementelor. Spirit contemplativ, poetul se lasă furat de descătușatele energii ale naturii, cautînd pretențind legile care guvernează spectacolul vieții, îl slujește lui Eros — e un pastel în poezii muzicale, „rotunjind cuvintele / suave și curate ca planetele” (*Ora de cîntec*). În imaginația, îndeosebi, Anghel Dumbrăveanu trăiește uitate, ca într-un spațiu protector în care tristetea este îngăduit să rămîna un sentiment frumos iar elegia calmă, degrabă transformată în panegiric. Astfel că și atunci cînd se manifestă frenetic, tumultuos, patetismul său se dovedește a fi întii un efect al poeticii, elaborat, și numai apoi al afectului. „Aid cum te așteaptă pămîntul / Și ție îți înțind mușchii, și gheata plîștească, / Rîmirile tale zăpădată cu strigăte verzi, / Copacii elaborează cîntecele primăverii, / O, soare, te strig cu toată puterea singelui meu! / Răsufletura ta mă îmbată ca un vin bărbătesc, / Și-mi deschid toate arterele sufletului / Să curg în mine. / Aid cum te absoarbe cu sete pămîntul / În orga lui, / Să te redea din nou oamniilor / După criteriul culorii și al florilor. // Aid cum te laudă țarina în plânt, / Cum îți înalță păsările înmuri în aer... / O, soare, trec prin cerul tău și respir lumină, / Și toate viorile mele te cîntă” (*Odă soarelui*).

Aflat sub zodii venale ori de toamnă, poetul caută dimineții și amurguri cu lumină difuză, experimentează senzații și ceremonialii ale lui Eros și simboliste. Spontanitatea calculată și artificializata gestului îi sînt familiare deopotrivă, sînt două moduri în care își cultivă postura artistică. În varii ipostaze Anghel Dumbrăveanu se vedește un rafinat dedicat cu voluptatea evocării de arome și culori, un senzual pentru care revărsările vitale ale Heladei devin parcă mai expresive strămutate mult către antical spirit al Alexandriei: „Nemurirea era în trupul tău, Calipso, / În mersul tău neîntețes, de ape, / În ochii alba deschii spre verde, / Sărutul tău de plantă carnivora / Îmi mărea suferința și naufragul, / Sîntul tău în lerbii trebuia să-l cuie, / Dar mă orbea o neliniște, o ceață, / Și beam învins linia gîmii tău, / Și coboram încet în moartea albă.

Fascinația amiezii

Uitasem marea... Unde-mi erau / Drumurile aspre, Ithaca, femeia? / Mingierile tale mironescut a floare de mirt / Și-mi spuneau că timpul / E-nchis în uitare și-n dragoste, / În ostrovul tău de plăceri, în otrava / Soldului tău alb de magnolie. / Nemurirea era în trupul tău, Calipso, / În trupul tău nesupuș, de minză sălbatică, / În tîmnia surutilui, în durerea cerească / Cu care lubeai furtuna bărbatului, / Dar mă chema mereu / Drumul necerit, / Puterea de-a învinge marea și patima, / Redîndu-mă mie deplin, Calipso” (Calipso).

Preferințele lui Anghel Dumbrăveanu merg către cuvintele cu valoare incantatorie (în poemele sale sîndul este *eueisun*, *săruturile boreale*, *stapa moară*, *țara norenă*, *florile de geraniu* etc.), și foarte frecvent spre culorile cu semnificații simbolice: movul, galbenul, verdele, albastrul — culori nu atât intense, puse pentru a sufoca peisajul, în imperecheri fove, cit notative pentru o stare de suflet: *Conceptul de galben*. Pe domeniile preferate, spații subacvatice, marine și lacustre, fărîmuri exotice și interioare colorofonizante, Anghel Dumbrăveanu își urmează în rafinamentul de imaginație erotică și timpărită pe de Dimitrie Anghel. Versul se încarcă baroc cu vegetale ornamentale: crini, anemone, lămii, crizanteme, orchidee, magnolii asociate într-un „cod” de galanterie erotică-sentimentală: „Doamnă a umbrelor, stăpîniță / A scăriilor mele interioare, mută cutia / De rezonanță a negurii de sub timplele mele, / Și nu te dezbracă între oglinzile / Dispuse simetric în nervii mei iluzorii. / Pentru ce să-ți devor magnoliile albe / Și astenia pulperilor lungi, pentru ce / Să calc din nou pe plăjile oarbe / Unde-ai dăruit vîntului legătura cu / Pure iluzii, aduse cîndva de o fată / Miroșind a răsurii? Mută cutia de / Rezonanță a tăcerii din căuțările mele / Și lasă-mi globul de sticlă cu care cobor / Uneori în flora marină. Euritmii de galben / Neural vor veni... / Și vînturi de toamnă / Vor halucina, în flaute reci, întrebări / La care nu vom putea să răspundem” (*Lucerurile serii*).

O schimbare în aceste registre ale poeziei lui Anghel Dumbrăveanu va putea fi percepută începînd cu *Oase de corăbii* și *Fața străină a nopții*. Un fel de oboseală a noștii, retrospectivă insistență și recapitularea temelor, pe alocuri un tablou cu pasta pusă mai zgîrțuros, un cuvînt mai aspru anuntă, dacă nu o prefacere radicală a felului de a luciza, cel puțin nuanțe diferite în percepția imediată a lucrurilor, reconsiderarea valențelor acestora în ordinea ideală a poeziei. Poetul se regăsește deodată într-un univers incomfortabil, îl contemplă cu un ochi rece, lucid,

îl retrace aura de idealitate pînă aici construită cu nișă. Dispare invocarea încrezătoare a elementelor, comunicarea, monologul nu se mai realizează firesc. Artificiul parnasian și simbolizant nu mai dă satisfacție, lucrurile încetează să mă „vorbească”, se sustrag ceremonialului. Se naște o tristete a privirii instrumentelor dezafectate, o mai puțin autentică decît cea pornită din oboseala simțurilor ori din fabricarea rememorării. Poezia se alcătuiește din ce în ce mai rar din cuvinte sonore și imagini strălucitoare, cu efect verificat: „Placă meru ceva din zilele mele / Și sînt mereu mai singur printre lucruri / Aici în țînutul tăcerii, feri m-aram / Un cîmp amîțit de semînte, Rîsul tău / Se-azuta cu soare prin văle mele cu ceață / Unde n-a intrat nimeni nicînd. / Aid cum ai plecat și tu din spațiul reci, / Mă uit cum seade lumina agonice pe ape / Lăsînd presimțirile serii pe unde-ai trecut, / Mă uit cum vine vîntul din nețînte bolșii / Cu însemnări de toamnă, cum respiră / Cu înfîntic peste anii mei rămași aici. / Tot mai puțin disting căderea brumii / Și n-am pe cine să întreb a cui e palma / Care mi-astupă geamul unui gînd” (*Tristia*).

Prefacerea mai adîncă a lirismului lui Anghel Dumbrăveanu se petrece în *Singurătatea amiezii* (1973). Confestunea devine solennă, gravă, crispată orocum, se accentuează obsesia durată, a vîrștelor și limitelor biologice. Embleme ale poeziei devin absența, uitarea, golurile, așteptările nedefinite, singurătatea, stagnarea. Plasată pe terenul unor severe autopsicii și rememorării, poezia se nutrește din emoții retrospective, din investigația unui „anotimp” trecut: „E nefiresc de țîrziu / Și prin clipa mea de-nunțiere trec o barcă / În care poetul bae singur uitarea, / Rîzînd nepămintese de curat / Cu fruntea pe timp” (*Lui Nichita Stănescu*).

Nu se poate susține totuși că Anghel Dumbrăveanu ar fi renunțat la dicția (mereu) impecabilă care îl caracterizează, la o anumite notă de eleganță a frazei — mai filtrată acum, constrînsă la naturalețe, la simplitate. Poetul pare să fi ajuns însă în cele din urmă la acea stare necesară de echilibru pe care o dă intuiția structurii interne a lirismului propriu și care face de prisoartă artificiale. Cîstigurul cel mai evident în *Singurătatea amiezii* și în poezia publicată ulterior fiind deosegestionarea expresiei de elemente care ar putea împiedica o comunicare firească, schimbarea luxuriei unei imaginații lingvistice pentru alternativa mai puțin de efect, în schimb întoarcerea funcțională a limbajului referențial: „Înșelătoare sînt camele zile / Ale lui septembrie, Lumina / E un țîp de spaimă atunci, / Sau de durere. Ca o vîrstă incertă, / Cu presimțiri în care nu poți crede, / Dar de la tine își întoarsăra fața / Vestitoarele vremii, ce miroseau a mesteacăn / Și-aveau glas de ape lăscuie prin păduri. / Deducit la treburi cărtărești / Se spune c-ai fi, aceea-s temă / Depotivă respect și malție. Înșelătoare / Sînt camele zile ale lui septembrie” (*Vestitoarele vremii*).

Limbajul, recuzita, retorica s-au simplificat mult, și-au pierdut semnificația în primul rînd spectacular. Versurile trăiesc prin lapidăritate, cu ceva de epigraf în ele, cu un sunet auster, definitiv. Impună cu o întreagă generație, poetul se clasicizează, renunță, nu la experiment, de care nu a fost atras niciodată, dar la tot (sau aproape tot) ce a ținut de adăusul exterior, baroc, al poeziei, de fașul imaginii.

Lucian Alexiu

Meditație fecundă asupra condiției filosofice

Urmare din pag. 1

lateral antichitatea și că modelul antic oferit de el, a însemnat, în bună măsură, a crea o conștiință tragică”, p. 76 — sună sintetic formularea memorabilă a lui Noica); în fine că Goethe a fost un filosof, conform tipologiei propuse de exeget.

În schemă foarte simplificată, cam acestea ar fi adevărurile fundamentale, dar C. Noica merita mai departe: construcția sa este mai complexă, atînge marea esență filosofică tocmai prin coerența vizibilă, adîncă, a scrierii. Trimiterile la marii exegeți goetheeni (mai ales la Gundolf și Hilderbrandt) au aer tangențial și sincer condescendent. Viziunea filosofică a scriitorului român se susține de punctele de rezimă ale citatului. Proiect filosofic original, cartea despre Goethe manifestă vocația de a deveni ea însăși un punct de referință, însemnă de pe acum o impresionantă colecție de citate sintetice pentru viitoare exegeze universitare sau academice pe acești teme.

Paradoxul goethean — îndelung analizat de filosoful român, cheie de boltă a întregii sale construcții — îl reprezintă ilustrarea filosofiei. Tînd nodul gordian al confuziilor întretînuite ani de-a rîndul, C. Noica spune lucrurilor pe nume: „Goethe n-are organ pentru celălalt. El caută pe altul, dar nu pe celălalt” (p. 99). În filosofie, înaltul amatoriism goethean, genial în raport cu gîndirea contemporană, a putut trece drept cugetare adîncă, atunci cînd nu era decît un sistem de autoapărare a propriei gîndiri. Cel ce citea pentru prima oară pe Platon la 40 de ani și ignora pe Kant era strălucit filosof sau filosof, dar unul care își argumentează tot filosofic opțiunea. Exegețul român împinge lucrurile la ultimele limite: modelul faustic, propus de aproape două secole drept model goethean și chiar drept model al unei culturi europene posibile, se dovedește a fi un fals model, în lumea lui Noica, o creație anti-goetheană. Ultimul capitol al cărții, *O interpretare din Faust*, întreprinde demonstrația cu rigoare polemică. După cum cea mai impresionantă creațiune homerice, Ahil, rămîne un perfect erou „anti-grec” (în sensul contradicției totale față de modelul de civilizație propus prin antichitatea greacă), tot așa Faust, în contradicție cu restul operei lui Goethe, rămîne un erou străin lumii noastre. Eșecul lui Faust se află programat încă din primele scene ale tragediei.

Preambulul concluziei globale privitoare la Goethe este la fel de important și se află în finalul capitolului II. Acest final de capitol, care începe cu stupefiantă frază „Gîndirea lui Goethe nu este filosofie pentru următoarele două secole motive” — p. 128, continuînd apoi demonstrația (p. 128-138), reprezintă un veritabil tur de forță al filosofului și, într-un fel, punctul culminant al demonstrației. În numai 10 pagini, gînditorul român întreprinde detalierea conținutului condițiilor obligatorii pentru ce o conștiință teoretică să se transforme într-o conștiință filosofică. După cum spuneam la început, lecția și concluziile depășesc larg cadrul goethean.

O umbră de pesimism față de posteritatea goetheană străbate — de la un capăt la altul — cartea de care ne ocupăm. Pentru C. Noica, cel mai tipic scriitor german înseamnă o culme, dar și un anuș sonor al declinului. Lăsînd pe Faust drept „opera operei”, cel puțin în inten-

ție, Goethe propunea un pseudo-model, care doar prin abuz ar putea fi considerat drept reprezentativ pentru destinul culturii europene. Faustianismul, ca mentalitate curentă în ultimele două secole, denumeste un eșec uman, o luptă în care protagonistul pleacă învins. Este cea mai amară, dar nu cea mai neașteptată concluzie a lui Constantin Noica, o pedală tragică accentuată de ultimele pagini.

Ar fi extrem de greu de schițat, fie și în treacăt, sugestiile pe care le stîrnete asemenea cartă fundamentală, pentru aceasta ar trebui scrisă o nouă lucrare de dimensiuni comparabile. Ne vom rezuma la o singură glosă, dar care ni se pare esențială. C. Noica descrie perfect măreția goetheană și limitele ei, arată în ce măsură personalul său lubu înfrunchează în cel mai înalt grad condiția filosofică dar cititorul rămîne cu o nostalgie a simetriei: am fi preferat să avem și o descriere a anti-filosofiei, a acelei atitudinii sinistre, foarte ușor de întîlnit în ultimele două secole și cu deosebire în secolul nostru. Prilejul era excelent pentru ca filosoful român să proiecteze înțelegerea filosofico-mitologică și completă a celor trei atitudini posibile în fața gîndirii filosofice.

La capătul demonstrației lui Noica, o întrebare legitimă se poate ivi și autorul se pare că a întuit posibilitatea rezervă, din moment ce a scris prefața — prefață care, de altfel, devine complet indispensabilă datorită faptului că anti-goetheanismul atitudine atît de condamnabilă și echivalență întotdeauna cu mediocritatea gîndirii? Nu ne referim în contestații tardive și stupide, ci la anti-goetheanismul contemporan lui Goethe, la un anumit curent de gîndire ce a existat, viabil și perfect simetric în Germania de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului trecut.

Să luăm patru din „cele cinci valori ale tineretii”, definite drept specific goetheanice (evident, cu excepția sănătății); și luăm conceperea artei drept prelungire a naturii (cf. p. 50-58); și luăm atitudinea față de antichitate etc.: le vom găsi întocmai la Novalis sau la von Kleist, dar cu sens perfect opus. Care dintre cele două accepții este mai fecundă? Cu o detașare olimpică, Goethe cîștigă în mărție, dar nu este recomandabilă întotdeauna tendința de a-l uita pe contemporanii săi sau de a-l măsura cu unități de măsură goetheanice.

Un ultim cuvînt despre limbajul filosofic al lui C. Noica: pentru un filosof român este o problemă de importanță capitală, deoarece, cel puțin pînă acum, aproape fiecare scriere filosofică din România a avut propria sa terminologie. Actuala carte despre Goethe utilizează un limbaj de vîdită simplitate, rezistînd lăudabil tentației autohtonizante sau celei neologice. În mod curios, pentru a se ajunge la o mai mare claritate, autorul utilizează anumite calcuri din limba franceză. Constantin Noica realizează performanța de a scrie, într-un limbaj intelectual ce are pe alocuri savoare franceză, o carte esențială despre cel mai mare scriitor german. Limbajul nostru filosofic, indiferent de posibilele sugestii, atinge aici o transparență perfectă și o modulară la obiect pe care o putem întîlni numai în cărțile excepționale.

Despărțirea de Goethe deschide o nouă etapă în evoluția literaturii filosofice românești.

Maria Roșca: „Natură statică cu flori”

„Prin Munții Mehedinților”

Urmare din pag. 1

de la celălalt capăt al țării. Intr-adevăr, Const. D. Ionescu avea într-un înalt grad sensibilitatea peizajistică și darul comunicării emoțiilor sale, dublat de serioase cunoștințe geografice și etnografice. Sînt pagini de antologie aceea care descriu satul de păstori unguri, cu bizarul nume *Tierlești*, „în partea nordică a județului, pe valea cu direcție Vest-Est a Brebinei”, sau acelea „pe urmele Domului Tudor”, așa spune omniprezent, de la Cernel, fosta capitală a județului, pînă în regiunea de miazănoapte, a Cioșaniilor; sau paginile consacrate descrierilor satului care a dat stîlpii agronomice pe marea savant Gh. Ionescu-Sisest, membru al Academiei Române și fu recunosător al locului său natal, pe care l-a înzestrat cu numeroase așezăminte culturale. Aș continua la nesfîrșit seria de sau, deoarece nici unul din capitolele densului cărți nu e mai prejos de celelalte. Drumul s-a înformat într-o monografie lui Ion Ionescu de la Brad, închinată în 1868 de marea pașoptist județului Mehedinți, dar a străbătut cu piciorul tot județul și l-a descris cu agerime și talent cele trei reliefuri, din care nu lipsesc nici asprimea de stînci dar nici acelea ale fecerii din Cîlta Dunării. Datorită situației privilegiate a orașului, astăzi Drobeta-Turnu Severin, care-i conferă aproape clima mediteraneană, în grădiniile lui cresc migdali și smochini, iar poetul a surprins iarna, printre alte păsări migratoare, trei pescă-

Urmare din pag. 1

Dincolo de rîu, în decolul pitoresc al pădurii de oază, se înalță ruinele cetății Neamțului, evocare a amintirii lui Ștefan cel Mare. Curînd după aceea ajungem la minăstirea în plină restaurare, iar de acolo, urmînd alea strălucită de brazi, pe lângă o frumoasă pășune, plină de interes, asupra itinerariului urmat pînă aici. Apoi ne spune înviorat:

— Ștefan cel Mare făcea drumul de la Suceava la Neamț, într-o jumătate de zi — călare. Dacă veneai tot pe drumul lui, prin pădure, ai fi sosit mai devreme.

Întîlnirea mea precedentă cu Maestrul, a avut loc în București, cu patru ani în urmă, la congresul scriitorilor, prezidat de el. Intre timp a fost grav bolnav, însă și astăzi mă captivează aceeași apariție impunătoare, aceeași privire vioasă, preocupată de tot ce apare în rîza ei, aceeași figură cu trăsături frumoase, statuare. Poate că vorbește mai încet decît atunci, ba chiar mai puțin. E un ordin al medicilor. Și poate, obrazul este ceva mai tras. Ponderea și fărîmarea personalității sale se concentrează mai ales în ochii neastîmpărați, scăpărați.

Preferă să pună întrebări, să se informeze. Trebuie să-i spunem anunțînd pe unde am trecut, ce am văzut pe drum. Mărele Peregrin, neîntrecutul cunosător al frumuseților Moldovei, intervine la numele cite unui rîu, sat sau munte, cere detaliile, corectează sau completează spusele noastre. Avem oarecum senzația că ne aflăm la un examen, pentru una din cele mai importante materii: participarea la prezentul țării iar profesorul știe totul și nu poate fi indus în eroare.

Îl relatăm o întîmplare din călătoria noastră: pe valea Bistriței, la Borca, am încercat

La Sadoveanu

să găsim mormîntul ciobanului ucis, căci tradiția orală spune că aici a fost înmormîntat bărbatul Vitoriei Lipan. Numai un ceas am adăstat în Borca, dar la ieșirea din sat, cineva ne-a oprit masina:

— Dumneavoastră ați fost aici, la noi, pentru vreo treabă cu cartea lui Sadoveanu?

— Incuviințăm, privindu-l curios pe săteanul acela cărînt, bine legat, colănos; ne ziceam că, poate, are să ne furnizeze niscava date interesante.

— La cooperativă am auzit de dumneavoastră. De aceea v-am ațînat calea. Trebuie să știți de la mine că eu am cînt romanul și îl puteți găsi la mine-n casă. Trebuie frumoasă carte! Dacă vreți, o aduc; v-as dăru-i din toată înțelegerea.

— Cu alte cuvinte, omul nostru ne oferea *Baltagul*. Crezuse că pentru carte am venit. Într-întîlnire, aflăram că se numește Iovan Branștea și e tăietor de lemne.

— Istoriografia noastră aprinsă scîlăpăi cald în tîmberii ochi înțelegători ai lui Sadoveanu. Maestrul repetă de cîteva ori la rînd, încet, ca pentru el numai, numele cititorului său de departe, tăietorului de lemne. Pare că scoțosește printre amintirile unor peregrinări de odinioară; poate că numele țărânului din Borca era familiar... Îl-o fi cunoscinț? Îl va fi întîlnit cîndva? O fi țesut în vreo povestire, cine-știe ce intimă povestire auzită de el? Am găsit — roteste pînă la urmă amfizionul. Branștea e aproape de Borca: un vîrf de munte. Mulți oameni îi poartă numele — Și dă din cap, a incuviințat, ca și cînd numai acum ar crede, în fond, toată întîmplarea.

Pînă să-i termine portretul Tot Lăzlo, graficianul nostru, Maestrul joacă o partidă de sah cu un vechi prieten venit în vizită. Bem cafea, discutînd despre *Baltagul* și despre Vitoria Lipan, cea plecată în lume să-și facă strada dreptate, de vreme ce a înțeles că nu poate conta pe sprijinul autorităților... Da, nevasta de cioban, femeia simplă, este însăși personificarea poporului român; a poporului care și-a dat seama că zadarnic așteaptă ajutor de sus, de la boțeri și stăpînire — căci singur trebuie să-și caute dreptatea.

Maestrul ne vorbește despre o scrisoare primită recent: e din Ciuc și vine de la un erou sadoveanin, maghar. Cîndva, omul a îmblînzit cîteva săbătoacăni de codru, deprînzîndu-l să-i stea în preajma casei, unde au trăit în bună pace, deși în pădure se dușmăniseră de moarte. Nuvela relatează deci un fapt real — povestit scriitorului tocmai de către acel îmblînzitor de jivine, din Ciuc — și lovește în sovînim, în ura rasială dintre oameni. De atunci, eroul îl scrie din cînd în cînd autorului.

Îesim pe terasă. E soare cald. Maestrul vrea să facă o plimbare. Medicul fiind de acord, coborîm în curte. Sadoveanu ne povestește că în vîrstă de copil, de vreme ce a înțeles că nu poate conta pe sprijinul autorităților... Da, nevasta de cioban, femeia simplă, este însăși personificarea poporului român; a poporului care și-a dat seama că zadarnic așteaptă ajutor de sus, de la boțeri și stăpînire — căci singur trebuie să-și caute dreptatea.

Mihail Sadoveanu e între noi; poartă și acum binecunoscuta pălărie cu borun largi și obișnuită lavalieră neagră. Obrajii îi sînt îmbujorați de încurajatoarea culoare a sănătății restabilite. Maestrul zîmbește senin în fața obiștănitului. Și, odată cu el, noi toți: fîica sa Profira, fratele mezin Vasile, inginer silvic, prietenul partener de sah Ionel Pop și noi, oaspe

Nevoia de poezie

Cleodată, noaptea, o rază palidă a unui bec de pe stradă străbate prin fereastra camerei mele. Se văd deodată câteva contururi de cărți, și un Socrate de gips, incrementit cu mina sub bărbie destul de liniștit, aproape olimpian, deși parca l-ar vesti de-a dreptul în suflul o grăji în care chiar o necunoscută anxietate? Atunci în obscuritatea nopții, nevăzută de nimeni, mă cuprind, obsedat, nevoia de poezie. Ea nu este una cîntă, eliberator, la o lampă aprinsă precipitat, poezie dinaintea aleasă dintr-un scriitor iubit, transformat într-un medicament liric al ceasurilor de amar. E-cumpărită, ivite mai ales în obscuritate, cînd reveria în stare de veghe conferă ființei umane o mișcare fără margini în spațiul imaginar.

Nu este vorba de un anume text, ci de un context, cînd starea lirică poate invada ființa umană, cînd poezia nu se cîntă și se aude dinăuntru, cînd mica antologie de versuri fixată pe banda misterioasă a memoriei, apare ca un fior legiu intim, ca o „edificie” îngrijită de „sine”, fără un program, conceput cu mica aroganță a criticului omniștiat, pentru alții.

Se mai poate întîlni, ca dimineața, în acea stare de seceri, dar repetabil, gol existențial, cînd discretă baie de lumină solară îl dezvăluie individului o anumită culpabilitate pînă atunci obscură, unele anxietăți sau elanuri pentru care nu are puterea de a decide, unele gânduri poate prea mari, prea copleșitoare pentru ființa încătușată într-o modestă carcasă de forță, starea de poezie să vină înspre noi ca o veste bună, ca un semn preventor pentru gesturile imaginare temerare sau ca un flux regenerator de energie, necesară, într-o clipă mică, alungită afectiv fără voie, cînd omul, omul anului, se „trătează” voluntar, cu un gest, inchipuit de el mare, hotărîtor, în act.

În raporturile sale tainice cu conștiința omenească, poezia poate să facă „minuni”. Dar de ce n-am recunoaște-o, poezia își alege „auditorul” (colectiv sau individual), așa cum și acesea o alege.

De ce fel ne alegem poezia pe care o iubim și de ce o alegem tocmai pe aceea, ne este greu să ne explicăm. Arbitrar, relativ sau, cum spunem mai „frumos”, cred, mai corect, de o anumită vreme, „indecizabil”, guvernează ne-așezat plan, se-așeză în jurul nostru, și se abată culegerile programate, antologice centrate pe anumite teme sau idei. Ipoteza nu este însă verificată, deoarece testarea gustului public fiind extrem de rară, cine poate decide cu anticipație ce așteaptă cititorii cunoscuți sau foarte puțin cunoscuți de la poezii.

Este adevărat, că în numele unei democrații literare firești și legitime, „dreptul de vot” pentru poezia dorită, iubită trebuie să-l aibă oricine. Dar acest drept de opțiune nu poate fi întodeauna echivalat cu un statut de valoare. Am văzut unele statistici din Franța din care rezultă că poezia lui Baudelaire și Mallarmé, ca și romanele lui Camus și Malraux intră într-o tubuluroasă competiție cu producția de serie a unor autori minori de romane politiste, preferate de anumite „cercuri largi” de cititori. Credem că în asemenea cazuri detatul unei

felse democrații literare este nociv. Cititorii își pot alege cărțile preferate, dar criticii sînt demotivați să demonstreze neconveniențe care sînt operele cu adevărat valoroase.

Cu poezia se întîmplă la fel, ea fiind, poate, genul cel mai edificator al poluării exercitate asupra gustului public de factorii aleatori.

Este drept că „alegătorii” poeziei sînt din ce în ce mai puțini în unele țări occidentale, unde și poezii actuali autentici au devenit o specie rară, iar în țările socialiste audiența lor rămîne mai mare, în unele cazuri de excepție, dar motivată la modul general.

Este firesc să ne întrebăm cine „arreste” în asemenea împrejurări, poezii sau publicul. Or, un verdict universal valabil nu poate fi dat. Unor cititori le place fabula sau epigrama, alora poezia cîntată în ocazii festive și, poate, la mai puțini, poezia poezie, sensibil deosebită de poezia ocazională, redimensională pe plan afectiv-coniunctural de un anumit eveniment.

Răspunsul la toate aceste gusturi și cerințe interioare sau evenimentale este firesc. Nimeni nu are dreptul să decreteze existența unui gen unic de poezie, chiar dacă aceasta ar putea fi, în unele cazuri, un anumit eveniment. Marii poezii eliiar, cea mai bună din lume.

Dar criticul, ea și istoricul literar este obligat să facă distincția între funcționalitatea imediată a poeziei și rezonanța ei îndelungată în timp sau eternizarea „acesteia în conștiința umană”. Nimeni nu va putea contesta faptul că sînt foarte ferocitate ocaziile cînd poezia-poezie se grefează pe un anumit eveniment. Marii poezii ai lumii și ai literaturii române au demonstrat această posibilitate. Dar ea nu este însă la îndemina oricui. Spre poezia ocazională se îngămădează, adeseori, cu o fervoare demnă de o cauză mai bună, micii mestegurari, adeseori impositori, mai rar, dar în mod feroc, marii poezii. Or, poezia autentică nu este nici numai limbaj, artă combinatorie ingenioasă de cuvinte, nici doar o idee enunțată literar, în mod serial.

Poezia-poezie este o „știință” a introiecției care ne comunică „ceva” despre ființa umană, netransmisibil prin nici un alt canal de comunicare. Accesul la acest mister existențial nu este la îndemina oricui, iar limbajul de transmisie constituie un unicat. De aceea, între poetul-poet și poetul-serial diferența este imensă. Omenirea dispune de prea mulți poezii-seriali și de prea puțini poezii-personalizați. Infinita poezii-serială este în dauna creației.

Nevoia de poezie este ontologică. Poezii-seriali se pot foarte bine înscrie în acele faimoase colecții „pseudo”, inaugurate recent de unii editori ingenioși din lume. Dacă tind spre unicat, ei vor fi oricum recunoscuți, dacă rămîn în matca mare și comună, anonimul ar trebui să le asigure o liniște binneristică.

De fapt, avem nevoie de poezii-personalizați, de scriitori cu care să putem comunica în toate cazurile și în toate anotimpurile, de poezii cu care am fi fericiți să ne regăsim într-un calendar etern și într-un limbaj unic al artii adevărate.

Romul Munteanu

CULTURA ROMĂNEASCĂ IN LUME

● LA DELHI, Federația Indiană pentru Națiunile Unite (F.P.U.N.O.) a organizat o seară dedicată țării noastre, manifestare la care au participat oameni de știință și cultură, deputați, diplomați, reprezentanți ai presei indiene. Au vorbit despre succesele obținute de România, în toate domeniile de activitate, Sântu Chatterjee și S. D. Pandey, vicepreședinți ai Federației și, respectiv, secretar general. În continuare, a luat cuvîntul ambasadorul român în India, Dumitru Niculescu. Oaspeții au vizitat expoziția de fotografii deschisă cu acest prilej, și au urmărit filmul România, țara mea.

● IN CADRUL UNEI CEREMONII care a avut loc la Ambasada Republicii Socialiste România din Haga, profesorul dr. Z. R. Dittich, șef al Departamentului de Istorie est-europeană la Universitatea din Utrecht, i s-a decernat placheta jubiliară Centenarului Independenței de stat a României.

Margareta Sterian : „Dans”

● LA INCEPUTUL ACESTEI SAPTĂMINI, sub genericul România 75, postul național de televiziune din Columbia au difuzat o emisiune specială închinată țării noastre.

● LA BRAZZAVILLE, în prezența unui numeros public a avut loc vernisajul unei expoziții de pictură românească contemporană. Cu ocazia inaugurării, în orașul Maracabie, a avut loc, recent, inaugurarea expoziției Aspecte din România, expoziție de reunește în standurile sale cărți, fotografii și discuri românești.

● IN PERIOADA 1 martie - 1 iunie 1978, cartea românească va fi prezentă în standurile mai multor târguri internaționale. Astfel, la Tîrgul Internațional de la Bruxelles, programat între 10-19 martie, vor fi expuse 756 de titluri de carte românească de toate genurile; la Expoziția programată între 1-4 aprilie la Bologna, prozată pe carte pentru copii și tineret, țara noastră va participa cu 170 de titluri; între 12-17 mai la expoziția de la Nisa, cu 230 de titluri; iar la Tîrgul Internațional al cărții, ce urmează să aibă loc între 17-22 mai, vor fi prezente 100 de titluri de carte românească. De asemenea, se ține participarea României la tradiționalul Tîrg de la Leipzig, din primăvara acestui an.

REVISTA STRĂINĂ

● INCERCĂRILE de a determina caracteristicile inedite ale literaturii americane datează de mult timp și continuă să pasioneze pe cercetătorii de dincolo de ocean. Irving Howe, profesor la City University din New York și critic literar cu reputație solidă, teazează și el această operațiune dificilă de tipologie literară, într-un eseu cu titlu semnificativ, Nota de încredere a literaturii americane, răsărit și tradus cu insistență după The New York Times Book Review. Desigur, marea diversitate a literaturii americane de după cel al doilea război mondial se pretează foarte puțin la interpretări tipologice, dar ceea ce fascinează este persistența miturilor tipice noului continent. Sentimentul inaugural, romantismul pionierilor care și închipuiau că au scăpat de profundele determinări ale istoriei europene, transcendentalismul emoțional, care au impregnat romanul secolului al XIX-lea, își prelungește ecourile pînă astăzi, în forme dominate însă de ambiguitate și dispreț, provocate în ultimă instanță de nerealizarea visului originar.

● TOIȘTOI rămîne contemporanul nostru, atît prin monumentalitatea și adîncimea operei, cît și prin tensiunea existențială a personajului pe care l-a creat în jurnalul său, un autor bîntuit, ca și eroii din Războiul și Pace, din Anna Karenina, din Invierea, de întrebări fundamentale și cutreierate de aspirații contradictorii. De aceea, documentele de familie și notărilor privind diferite evenimente din viața sa devin, în acest sens, elemente cu o importanță care depășește stricta informație de istorie literară. Muzeul de stat Lev Tolstoi prezintă o serie de asemenea fapte biografice, care pot să sugereze privitorului și cercetătorului literar reflecții asupra omului și scriitorului Tolstoi, între care și o însemnare mult citată pînă astăzi de toți cititorii și studenții psihologiei, a lui Morty I. Ivan Ilii : „M-am născut la Iasnaia Poliana, pe un divan de piele. Lev Tolstoi, 1828”.

● FENOMENUL „excentric al anilor '60 se află în declin, făcînd loc unor cercetări sociologice ale fenomenului și investigațiilor istorice, menite să creeze tradiții noi mișcări ce începuse sub auspiciul marilor faclor Franceze și Rusie, cum sînt nate Crusader se referă la Marie Stopes, o personalitate celebră a științei paleontologice din Anglia și o mult cunoscută „cruciată” a cauzei femeii. Succesul acestei biografii rezecată în termeni foarte elogiși, se bazează pe viziunea analitică a unei vieți dedicate științei și căutărilor ferocilor, în termenii pe care-i ridică existența de femeie iubită și soție încredințată în societate și a punctului de ideurilor sale, dar fără să-și aliena personalitatea, cum presupun unorii urmașei sale zvăpălate de mai tîrziu. Este o pledoarie pentru

viața ferită a omului care-și determină idealurile în raport cu profunzimea mijloacelor sale.

● SCRITORUL VENEZUELEAN CARLOS RANGEL publică o carte cu mare ecou în cele două Americi, intitulată LA LINO-AMERICANI. Titlul, pîrînd că sugerează o încercare de psihologie colectivă, se referă, de fapt, la relațiile, atît de mult studiate de sociologi, psihologi, scriitori și istorici, cu celălalt continent american. Ambivalența afectivă ce caracterizează aceste relații se datorează, după Carlos Rangel, unor tendințe divergente în formarea conștiinței colective. Pe scena latino-americană autorul venezuelean evidențiază cultura tradițională, de tip confesional, apoi dominația marxistă de astăzi în gândirea socială, idealurile personalității reprezentative. Ele explică deosebirea de orientare istorică și marea independență morală a continentului.

● CARTEA SCRITORULUI IUGOSLAV DOBRICA COSIC, cu titlul ce ar putea fi tradus : Un timp pentru moarte, se bucură la ora actuală de un succes planetar, datorat imaginii „de suferință, putere interioară și frumusețe” pe care o creează. Folosind cuvintele unui comentator, Dobrica Cosic „realizează un tablou al umanității universale prin intermediul microcosmosului în care trăiesc trei familii sîrbetice”. Naratiunea este plasată în timpul celui dintîi război mondial, în toată unora evenimente hotărîtoare pentru destinul național al Serbiei, urmîrind personaje cu trairi de frumusețe amantă, în mijlocul răspunderilor, al urii și compasiunii pe care le creează războiul.

● MARI SCRITORII sovietici contemporani lucrează în continuare în profesunile pentru care s-au pregătit, cunoscînd oamenii și preocupările lor pe șantiere, în marile întreprinderi industriale, în centre economice din Siberia și din Nord, în ceea ce privește secolul al XX-lea. După cum este dovădă, centrul laureat al celui mai mare premiu sovietic, ca și Astafiev sau Lucutiu, romancierii cu curaj și aristocrație solidă, rămîn astfel în contact direct cu personajele lor, element fundamental în constituirea unor opere viabile.

● PSIHLOGIA CREAȚIEI a înregistrat de mult timp un interes hipagogic. În argumente în plus vine să aducă cunoscutul scriitor Georges Simenon, care a declarat unii corespondent al agenției France Presse, într-un interviu acordat cu arilejul împănat cu 15 de ani, că își simțea din copilărie un interes psihologic înștit, care favorizează un relans puternic al apetitului creator, pe baza unor imagini fidele ale minții somnului, care îl împing să imagineze în propriul său cap, dintr-o viză și trele sînt de natură inconștientă ne face să suspectăm o nouă „cursă” a simpaticului autor.

Tunisia, un vast mozaic arheologic

Dacă ne-am limita doar să amintim, că în urmă cu aproape trei mii de ani (814 î.e.n.), la o distanță de numai 15 km de Tunis a fost semnat actul de naștere al Cartaginei, una din strălucitele cetăți ale lumii antice, ar fi de ajuns pentru a situa Tunisia printre marile moșteniri ale civilizației mediteraneene. Cîteva milenii vechi obiecte de ceramică găsite în sanctuare și morminte sînt datate de către experți în jurul anilor 750 î.e.n. Incertitudinea continuă să mai persiste și azi, învalînd încă în umbre dezvoltarea de început a Cartaginei.

În epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Etiopia. Iscuzii navigatori și comercianți cartaginezi, mormintele ai curajului și spiritului mercant al vechilor feniceni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conduceri în epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hanno întemeiaza colonii pe țărmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cart